

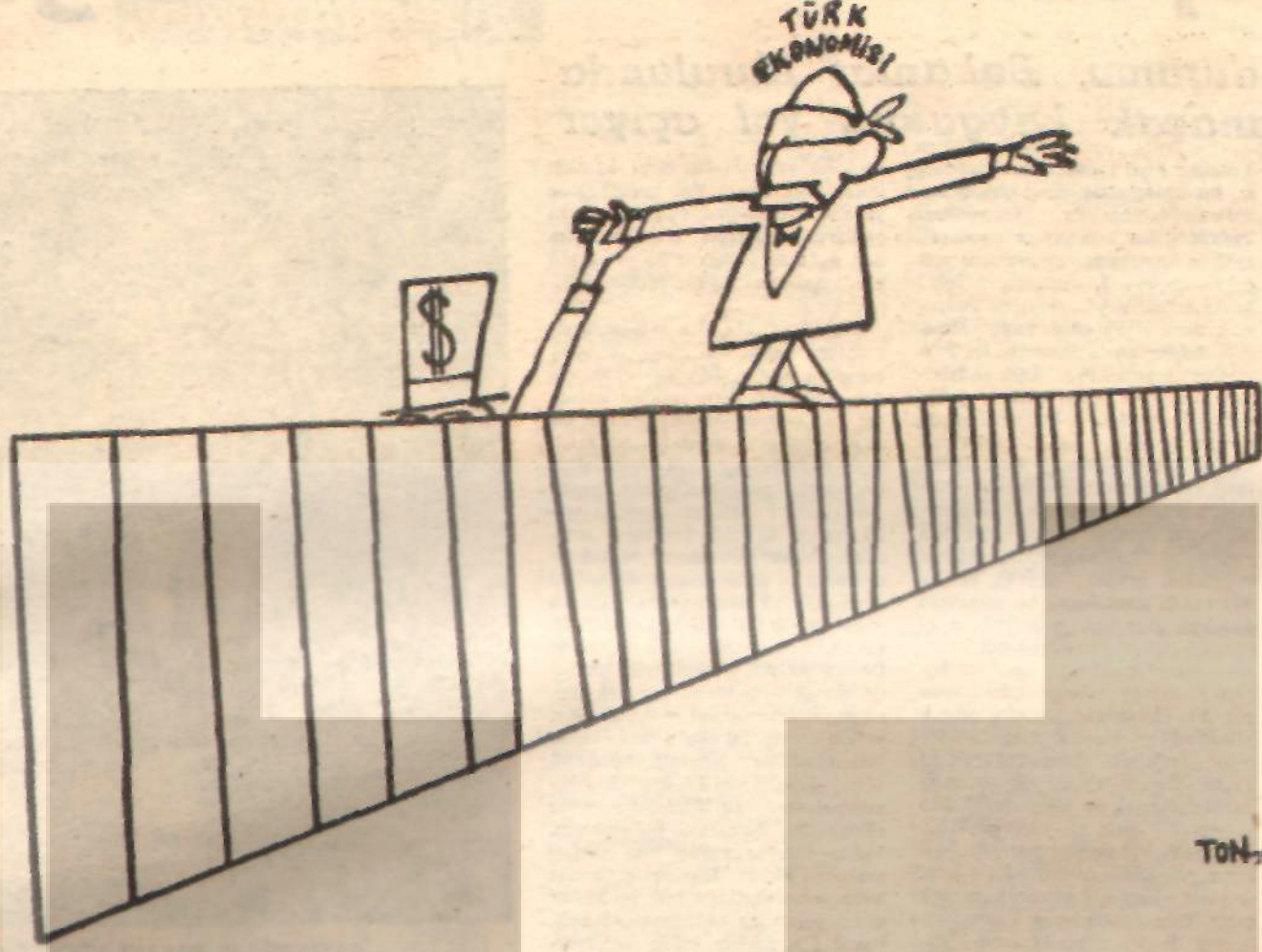
YÖN
HAFTALIK GAZETE

**TÜRK DIŞ
POLİTİKASI**

NASIL OLMALIDIR?

**ATATÜRK'ün değişmez Dışişleri Bakanı
Tevfik Rüştü Aras anlatıyor**

TÜRK
EKONOMİSİ

BAKIŞ

ÇIKTIK AÇIK ALINLA...

Açılış

Gerçekten açık alınıla çıkmıştık yola. Son kalıntıları da elimizden alınmak istenen bağımsızlığımızı bileğimizin hakkıyla yeniden kazanmıştık. Köhnemiş rejimi kendi elimizle devirmiş; dıştan yol göstermelerle değil, kendi özelemlerimizin sesini dinleyerek cumhuriyetçi yönetme geçmiştik. İktisadi alanda davranışlarımızı kayıtlayan kapitülasyonları yırtmışız bize sunulan bir lütufla olmamış kendi uğraşmalarımızın, didinmelerimizin sonunda alınleriyle kazanılmıştı. Duyunu umumiyenin kırıntılarını temizleme azimliydik; israf ve beceriksizlik devrinin borçlarını son kuruşuna kadar ödemek, ama aynı durumlara bir daha dönmek kararındaydık. Kalkınmamızı kendi imkanlarımızla, kendi çalışmamızla, kimseye avuç açmadan, dilenmeden, minnet altında kalmadan başarmak parolamızdı.

Dünya, hele geri kalmışlığın karanlık larında kurtuluş günlerini bekleyen milyonlarca esir insan, Türkiye'ye gıpta bakıyordu. Türkiye onlar için bir ışık, bir umuttu. Orada yapılanlar, orada başarılanlar yüzyıllardandır ezilen insanların yarınki uyanışları bakımından birer örnek sayılacaktı.

Cumhuriyetin ilk on, hattâ yirmibeş yılı bu umut ve ışık parlıtısının canlı tutulduğu yıllardır. İlk bakışta, yapılanların hepsi toplumun dış görüntüleriyle şekli ve kalıplarıyla ilgili işlerdir. ama, bunların gerisinde zaman zaman, topluma köklü değişikliklere doğru götürme niyetine de raslanmaktadır. Uzun bocalamalardan sonra devletçilik metoduna gidildi. eğitimde halk tabakalarının derinliklerine uzanan bütün imkanlarıyla Köy Enstitüleri sistemini benimsemiş ve toprak reformunun hiç değilse hukuki temellerini hazırlamak için ilk adımları atış... Bütün bunlar, bugün, geriliktense hızla kurtulmak çabası içindeki ülkelerde kaçınılmaz adımlar olarak düşü-

nülen bünye değişikliklerinin Türkiye deki ilk belirtileri.

Kapanış

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında, gençlik yıllarını ne istediğinden pek haberli olmaksızın tereddütler ve ciliz adımlarla harcayan cumhuriyeti ihtiyarlamaya yüz tutmuş görüyoruz. Artık eski huz, canlılık ve umutluluk kalmamıştır. Dış güvenlik kaygılarının ön plana çıkardığı koruma içgüdüsü yüzünden, uzun süreli yaşatma tedbirleri yerine, kısa süreli ve geçitirici tedbirlerden medet umulmaktadır. Asıl özdeci olan nokta şu: koruma içgüdüsüyle kendisine sıkışıkça bağlanmış blok, Türkiye sınırları üzerine savunucu kanadını germekle yetinmemiş, gölgesini Türk toplumunun her kesimine, her davranışına düşürmek için inanılmaz çabalar göstermiştir. Türkiye, köklü bünye değişiklikleri düşüncesini artık tamamiyle bir yana itip anglosakson etkisinin cisimleştiği na kendisini terk etmiştir. Vaktiyle «Türk'ün durmak yarası» Türkiye önde, Türk ileri» derken heyecana gelenler, Cumhuriyetin çeyrek yüzyılından sonra, birdenbire «tedrici», «muvazzeneli» ve «ihtiyatlı» gibi devrimci ağzında sıranın kelimelerin müptelası kesilmişlerdir. Her türlü haysiyet, vakar ve gurur duygularını bırakarak körkörüne dümen suyuna kapıldığımız blok üyeleri, kendi toplum anlayışlarını Türk toplumuna da aşlamak için eğitim alanından çalışma alanına, büyük kentlerden köy köşelerine kadar ellerinden geleni yapmışlardır. Türkiye, kendi dâvalarına kendisi çözüm bulamaz, kendi tutumlarını kendisi saptayamaz duruma düşmüştür; öyle ki 27 Mayıs geldiği zaman, o güne kadar mesele saydığımız işlerin gerisinde, hiç elatılmamış, hattâ hiç düşünülmemiş meselelerimiz bulunduğunu büyük bir hayretle yine kendimiz farketmişizdir.

Bazıları çeyrek yüzyılda ihtiyarlayan

cumhuriyetin, aslında asıl gençliğine, asıl anlamına İkinci Dünya Savaşı sonrasında kavuştuğunu söyleyeceklerdir. Genel oy, özgürlük seçimi; bunların hepsi klasik cumhuriyet tanımlamalarının ayrılmaz unsurları ve bir rejim elbette bu unsurlara kavuştuğu ölçüde cumhuriyet niteliğine yaklaşmış olur. Ama ne var ki, Türkiye gibi bir ülkede, cumhuriyetin ayrılmaz parçaları sayılan şeyler, gerekli bünye değişiklikleri zamanında ve istenen ölçüde yapılmadığı için, cumhuriyet aleyhine işlemişlerdir. Genel oy, çoğu zaman, dolambaçlı yollardan, yerleşmiş çıkarları parlamentoya aksettirmekten öteye gidememiş, özgürlük temel dâvalara dokunmadan konuşabilenin olmuş, seçimler özlü politikalar arasında bir tercih değil, koltuk peşinde yarışmanın mekanizması haline gelmiştir. Bozuk işleyen düzen yüzünden, lâiklik gibi Türk cumhuriyetinin en sağlam kalması gereken başlangıç ilkesi bile defalarca ayaklar altına alınmıştır. Yeni getirilen mekanizma, iktidarları halka yaklaştıracak yerde, halktan uzaklaştırmış ve statükocularla çıkarıcıların etkisi altına sokmuştur. Genel oyu cumhuriyetin hizmetine sokabilecek tek yol yani halkçı güçlerin seslerini rahatlıkla kütlelere duyurup doktrinli bir örgütlenmenin temellerini atabilmesi imkanı da bazı hesaplara dokunduğu için, önlenmiştir.

Uyanış

Cumhuriyetin kırkıbirinci yıldönümünde Türkiye'nin manzarası, bir bakıma özdeci, bir bakıma da umut vericidir. Mustafa Kemal'le birlikte ileriye fırlayan devrimci kuşağın son kalıntıları bütün hızlarını yitirmiş, her günü yeni

baştan kurtarabilmenin küçük meseleleri içinde bunalıp kalmışlar; dâvalar köklü çözümleri uygulayacak ellerden mahrum; herkeste, her yerde bir durgunluk sevsizlik ve yönüzlük. Cumhuriyet, her yılını âdeta soluk soluğa tamamlama bilmekte; her atılan adım bir ayak sü- rüyüştten farksız.

Öte yandan, Cumhuriyetin kırkıbirinci yılında umutlu ve iyimser olmak için de çok şey var. Öyle bir yeni kuşak yetişiyor ki onun hızı ve fırtınası önünde geriliklerin, küçük hesapların ve büyük çıkarların tutunması imkânsız. Bu yeni kuşak Kurtuluş Savaşı sonrasındaki Türkiye'nin artık kesilmiş olan nefesini canlandırarak, yitirilen gücü ülkeye tekrar kazandıracaktır. Yazılarda, okullarda ve tartışmalarda böyle bir kuşağın varlığını duymak, yavaş yavaş oluşan gücün ilk belirtilerini görmek çok kolay.

Asıl önemli olan ve insana asıl umut veren şey, bu kuşağın, bütün yapılanlara rağmen, böyle oluşudur. Gerçekten, iç ve dış çabalar, ardi arkası ko- seven imkânlar, yeni yeti- ğin temel dâvaları görmekten uzak, gerekli çözümlere karşı ilgisiz ve sosyal bilinçten yoksun bir kuşak haline gelmesi amacına yöneldiği halde, istenen sonucun tam tersi elde ediliyor. Bunun nedeni apaçık: Ülkenin derinler öylesine belirli, çıkarıcıların hesaplarını öylesine iğrenç, statükocuların uyumsuzlukları öylesine tiksindirici ve çözümler öylesine aşikâr ki bu topraklara bağlı genç insanların olup bitenlere seyirci kalması imkânsız. Yeni yetişen kuşak, içinde bulunduğu durumun bilincine vardıkça, ihtiyarlayan cumhuriyeti canlığı kendiliğinden geri gelecektir.

Mümtaz Soysal

Karayolları teşkilâtı, gittikçe fazla yiyen canavar haline geldi

Karayollarının durumu, Bakanlar Kurulunda her yıl tekrarlanacak kavgalara yol açıyor

Geçen haftanın ortasında Cumhuriyet gazetesinde bir haber vardı. Haberde, Bayındırlık Bakanlığı ile Planlama Müsteşarının kavgalı ettikleri bildiriliyordu. Bakan Onat, Müsteşar Aytül'e «şumarık», haddini bilmez herifi», «ukalâ» demişti. Müsteşar da bu ağır hakaretleri, tabii ki aynen iade etmişti.

Kavga, Karayollarının para talebinden ileri gelmektedir. Maliye Bakanı ve Devlet Planlama Teşkilâtı para talebine hayır demişlerdir. Bu reddin yarattığı gerginlik kavgaya yol açmıştır. Nitekim geçmiş yıllarda da bu kadar iletme gitmeyen kavgalar, çatışmalar olmuştur. Gelecek yıllarda da olacaktır. Zira Karayolları, memleketin belli başlı yol ihtiyacı artık karşılandığı halde, oturduğu yerde, nail-ı yutan bir teşekkül haline gelmiştir. Yıllardır Karayolları teşkilâtının ufaltılmasına çalışılmakta, fakat bir sonuç alınmamaktadır. Nitekim yakınlarda memleket ekonomisi hakkında etraflı bir inceleme yapan OECD Heyeti de Karayolları teşkilâtının ufaltılmasını istemiştir. Kamu oyunun yüzeye kalan bir görüşle, başarılı bir teşkilât saydığı Karayolları, artık bugün büyük bir israf kaynağıdır.

Hikâye Marşal yardımıyla birlikte başlar. O tarihlerde Amerikan Yolları İdaresinden çağrılan bir grup, 23 bin kilometrelik bir devlet yolu ağı tesbit etmiştir.

Yolların 9 yıl içinde tamamlanması, bu amaçla da bir teşkilât kurulması istenmiştir. Karayolları Teşkilâtı, bu tavsiyelere uyularak 1950'de kurulmuş ve programı gerçekleştirilmeye koyulmuştur. Tabii ki Amerikalılar, Türkiye'nin ekonomik durumunu göz önünde tutmadan, Amerikan standartlarını Türkiye'de uygulamaya kalkmışlardır. Geniş ve lüks yollar, çalınma meraklısı politikacıların da hoşuna gitmiş, mühendislerimiz ise maliyete bakmadan en tuğkembeli yapma hastalığından kendilerini kurtaramamışlardır. Böylece, bütçeden ayrılan milyarlarca lira yatırılmış, Türkiye'nin ihtiyaçlarıyla ilişkisi gevşek, lüks ve birçok bakımdan handikaplı bir karayolu şebekesi meydana gelmiştir. Aynı hizmet çok daha düşük bir maliyetle karşılanabilirdi. Nitekim bugün karayolu şebekesinden, işler çok büyük tutulduğu için, ancak yüzde 14 oranında faydalanabilmektedir. Kullanılma oranı yüzde 51 bile bulunmayan birçok yol mevcuttur! Demek ki milyarlarca lira yatırımdan pek az yararlanılabilmektedir. Yol standartları, ihtiyaçların çok üstünde tutulduğu için, yaratılan kapasite kullanılamamaktadır. Bazı hallerde, yol programlarının yanlış düzenlenmesi de, ekonomik mal hareketlerini teşvik etmeden âtil kapasite yaratılmaması yol açmaktadır. Her iki halde

de milli kaynakların israf edildiği inkâr edilemez. Yol genişliğinde yapılacak daraltma, eğimler ve yan çaplarında Amerikan standartlarından ayrılarak suretleyle 16 yıllık yol harcamalarını: geniş ölçüde azaltılabildi.

Denilebilir ki, işler büyük tutulmuştur, fakat bu iddia da ufak bir incelemeye dayanmayacak kadar çürüktür. Zira yapılan hesaplar, yol hizmetindeki artış hızının milli gelir artış hızından 0.2 misli fazla olduğunu ortaya koymuştur. Bu hesaba göre, milli gelir ortalamaya yüzde 7 artarsa, mevcut trafik hacmi 10 yılda bir misli artacak, yolların ortalama kullanılması için 10 yıl sonra ancak yüzde 28'e çıkacaktır. Yolların tam kullanılması için 60 yıl beklemek gerektir. Halbuki bir yolun ömrü 20 yıldır. Demek ki yol, görebileceği hizmetin ancak üçte birini görerek ömrünü tamamlayacaktır. Karayolları yetkilileri de, bu yanlış politikaların farkındadırlar. Nitekim bugünkü Karayolları Genel Müdürü özel konuşmalarında şu hikâyeyi anlatır: «Konyadan Ankara'ya geliyordum. Yolda otostop yapan bir turist arabama aldım. İngilizmiş. Turist bana memleketinde bile bu kadar güzel yolun az olduğunu söyledi. Fakat iki saatir yolda bekliyordum, her iki taraftan da tek bir taşıt geçmemiş. Doğrusu utandım ve utancımın turistte Karayolları Genel Müdürü olduğumu söyledim»

BAYINDIRLIK BAKANİ HİKMET ONAT
Bürokrasinin kuvveti

satabilme işi düşer. Mekanizma şöyle işler: Her prenslik kendi ihtiyaçlarını ve programlarını hazırlar. Bunlar arasında öncelikle göre bir sınıflandırma pek yapılmaz. Genel Müdürlüğün tasarısı, bölge müdürleri toplantısında büyük ölçüde şişmanlar. Giderlerde artış her prensin kudretiyle doğru orantılıdır.

Prensler toplantısında şişmanlayan tasarısı, ölçü durumunda bulunan Genel Müdürlük, süsler, kuşe kâğıtlara bastırır, arkasına birçok anlamsız rakamlar ekliyerek Maliye Bakanlığına ya da Planlamaya gönderir. Genel Müdürlük başarısını ve itibarını, bölge müdürlerini tatmin etmesi ve bölge gelen rakamları satmadaki ustahlığı ile ölçülür. Bu sebeple, her Genel Müdür, gittikçe teşkilât büyütmeye mahkumdur. Bürokrasinin ünü Parkinson kanunu, dünyanın her yerindeki lâçka idarelerde olduğu gibi, Karayolları feodalitesinde de bütün dehşetle işler.

Sonra hikâyenin ikinci kısmı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilâtı seviyesinde başlar. Bu safha, sert tartışmalara ve kavgalara yol açan bir komedidir. Karayolları, programının neden gerçekleşmesi gerektiğini ispat edemez, ama Maliye Bakanlığı ve Planlama Teşkilâtı temsilcileri de aksini ispat edecek kapasitede değildir. Bir pazarlıktır başlar ve mesele çok zaman Hükümette biter. Yalnız orada mesele, bir ekonomik öncelik ve rantabilite davası olmaktan çıkıp, bir yol yapılması mı, yapılmasını mı çekilmesi haline gelir. Hiç yol yapılmasına itiraz edecek politikacı var mıdır? Buna bir de bölgelerden ve Milletvekillerinden gelen baskı ekleyiniz, Karayolları elbette canavar bir teşkilât haline gelecek, zavallı Maliye Bakanlığı ile Planlama Teşkilâtı, «küstah», «terbiyesiz» ve «şumarık» durumuna düşecektir.

Başka bir mesele nimet dağıtıcı prenslerin, nimetlerinden yararlanamaları durumudur. Her yıl milyar yiyen teşkilâtın etrafında tabii ki, kolay ve rahat kazanmaya alışmış bir müteahhit zümresi hızla boy atmıştır. Teşkilâta da bütün devlet dairelerine arz olan ve YON'de tekrar tekrar yazdığımız hastalıklar yüzünden, her yıl yenilenen 80 milyon lira

lık makina parkına rağmen, kendi işini müteahhitlere yaptırmayı sever. İdare, ancak nazlı müteahhitlerin gitmek istemedikleri bölgelerde, emanet işe başvurur. Bu ihaleler, çok zaman yabancılara anlaşılması güç meselelere line gelir. İdarece hazırlanan projelerin bazan yüzde 50'ye kadar kırılamaması, fakat çeşitli safhalarından geçtikten sonra ihaleden önce de büyük kârlar sağlanması, ancak Türkiye'ye özgü bir başarıdır.

Milyar yiyen canavarın dizginleri nasil ele alınacaktır? Yerli, yabancı uzmanlar bu dertle uğraşmaktadır. OECD raporu, Karayolları hakkında şu hükme varmaktadır: «Büyük kasabalarda yol ihtiyacı karşılanınca, teşkilâta yol planlama ve inşaatında fazla kapasite ortaya çıkmıştır. Kısıntı güçtür, fakat yapılmalıdır. Yatırım az trafik olan yollara değil, yüksek öncelik tanınan başka alanlara yöneltilmeli ve ancak ekonomik bakımdan münidar olan yol projeleri için yatırım yapılmalıdır.»

Devlet Planlama Teşkilâtı da, Karayolları Teşkilâtının, milli yolları bırakıp, köy ve il yollarına yöneltilmeye teşvik etmiştir. Fakat idare, il ve köy yollarına daima küçümsemiş, bunu bir mübenedise fayık bir iş saymıştır. İl ve köy yollarının şimdi Köy Bakanlığına devrinden idare son derece memnundur. Fakat bu devir işi, K. Yolları Teşkilâtının küçültülmesi zaruretinin dahi da arttırmıştır. Başka alanlardaki hayati yatırımlar parasızlık yüzünden yapılamazken, her yıl fazla yiyen bir canavar teşkilâtın genişlemesine göz yumulamaz. Tabii ki bu iş, nereye gittiğini iyice bilen ve bürokrasiye tamamen hakim bir Hükümetin mevcudiyetini gerektirir. Halbuki bizde kolluğunu güvven altında hissetmeyen bakanlar, parti teşkilâtının, milletvekillerinin ve özel teşebbüs taleplerinin karşılanması hariç, tamamen bürokrasinin kuklası durumundadırlar. Hükümette, bürokrasinin sözcülüğünü yaparlar, yani hiç bir ciddi iş yapamazlar. Nitekim Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat da Bakanlar Kurulu toplantısında Karayolları feodal sisteminin sözcülüğünü, biraz şiddetli bir üslupla dile getirmekten öte bir kusur işlememiştir.

lanması ümidi yeniden belirlecektir.

Solcu İhtilâl!

Adalet Partisinin önde gelen isimlerinden Ertuğrul Akça önemli bir ihbarda bulundu. Akça, «Bugün Türkiye'de memleketimiz Demiryollarında arkasını çekmek amacıyla bir solcu ihtilâlin fikri tenelleri hazırlanmaktadır. Bu vadide vazifelî ajanlar vardır. Bir ihtilâl veya darbeci hükümetin zemini açıkça hazırlanıyor bulunmaktadır.» diyor.

Bu ciddi bir ihbardır. Milli Eminiyetten çok daha fazla delile sahip olduğu anlaşılan Akça'nın bu ihbarı neden savcuğa yapılmadığını, bunun için bir parti kongresini seçtiğini anlaşılmaması imkân yoktur. Bu gayri ciddi tutuma rağmen savcılar ihbarı ciddiye almali ve harekete geçmelidirler. Eğer iddia her zaman olduğu gibi bir palavradan ibarettir, demokrasyi seven bütün insanlar ve basın palavracıyı teşhir etmelidirler.

ERTUĞRUL AKÇA
«Radarı...»

siyasî notlar

Kıbrıs

Birliğimizin mutlaka değiştirilmesi gerekli miydi? Bilmiyoruz. Fakat değiştirme için ödenen fiyatın hayli yüksekti. Gırtlâp yolunun kontrolü kaybedilmişti. Bu arada Rumlar, Enosis hazırlıklarını ilerletmektedirler. Gelen haberler, Rumların, Enosisin ekonomik yönleri üzerinde çalıştığını göstermektedir.

Rumlar, tabii ki önce Birleşmiş Milletlerde davayı kazanmayı çalışacaklardır. Türk Haricetinde, üniversite öğretim üyelerinin katıldığı komisyon çalışmaları sonuna bir rapor hazırlanmıştır. Siyasî Planlama Dairesi Genel Müdürü İler Türkmen tarafından son görüşleri yapılan 40 sayfalık raporun, «Bağımsız Kıbrıs» tezinin savunduğu belirtilmektedir.

İlk defa YON'un ortaya attığı bağımsız ve silâhsızlandırılmış Kıbrıs tezi, Birleşmiş Milletlerde «makûs talîh» değiştirme yolunda kuvvetli bir destek olabilir. Fakat ilk şart, Dışişleri Bakanı Erkin'in aynı tezi savunan Sovyetler Birliğini, Moskova seyahatinde, Türk cemaatine bu formül çerçevesinde sağlamak, garantiler tanıması hususunda kâna edebilmesi ve Doğu Bloku ülkelerini Makarios'tan koparabilmesidir. İkinci şart, Amerikanın Enosis lehindeki faaliyetlerinin önlenemesidir.

Hükümet, bu formüle rağbet ettiği takdirde, Kıbrıs meselesine yerleşli ve insanî bir çözüm yolu bul

Cumhuriyetin 41. yılında yabancı

bir profesörün gözü ile TÜRKİYE

TÜRKİYE'DE

POLİTİKA

ÇIKMAZLARI

Birinci çıkma

Türkiye Adalet Partisinin resmi sembolü, yarım daire biçimindeki doğan güneşin üstüne konmuş açık bir kitabın altında bulunan «A.P.» harfleridir. Bu, resmi yorumlama şeklindedir. Fakat başka türlü bir yorumlama olduğu da söylenir. Söylenti halinde dolaşan bu yorumlamaya göre A.P. harfleri Allahı ve Peygamberi, açık duran kitap Kur'anı, yarım daire de gökten inen nuru gösterir.

Bu yorumun memleketin her tarafında kulaktan kulağa fısıldandığı asılsız da olsa, Türk aydınlarının çoğu ve şehirlerde oturan seçkin zümre, bunun doğruluğuna inanır. Bu, Adalet Partisini, Atatürk'ün temel reformlarından biri olan laiklik için tehlike teşkil ettiğine dair endişeleri haklı göstermeye yarar. Türkiye'nin politika hayatında bu endişeler yeni değildir. Gerçekten bunlar, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kırk yıl geçtikten sonra ilerici siyasi partilerden başka herşeyin meydana çıkması ile birlikte doğmuştur. Şehirli seçkin zümrenin bu endişeleri büyüme temayülü, Türk politikasının ve toplumunun temel problemlerinden birini anlatır. Bu problem, okumuş, epeyce kozmopolit ve küçük bir şehirli zümre ile okunmuş, geleneğe bağlı köylülerin, küçük şehir insanının ve eskiden köylü olan yeni şehirliğin meydana getirdiği büyük kitle arasında gerek maddi ve gerekse manevi yönden mevcut büyük uçurumdur. Bu çıkma, bugün Türkiye'de yapılan bütün tartışmaların temelini teşkil eder. Her Türkün geçmişe dair kişisel görüşünü, bugünkü durumunu ve geleceğe ait umutlarını etkileyen bu çıkmadır. Her Türkün vatandaşlık anlayışını ve vatandaşlarına karşı davranışını tayin eden bu uçurumdur. Nihayet bu, her Türkün demokrasiye karşı birbirine zıt hisler taşımasının sebebidir. Hiçbir Türk, bu çıkmazın yalnız kendine mahsus olmadığını yarım yamalak bildiği halde, bununla avunmaz. Ancak belki de, Asya ve Afrika'nın alabildiğine yoksul yığınlarından Birleşik Amerikadaki zenci topluluğuna kadar herkes için çağımızın bir özelliğidir bu. Kıscası, Türkiye, yirminci yüzyıldaki kitle uyanışı dönemini yaşamaktadır. Burada bu temel çıkmazın gelişmesini, bunun yanında da 27 Mayıs 1960 dan bu yana Türk politikasında kendini gösteren daha yakın çıkmazları inceleyeceğiz.

İkinci çıkma

Bugün Türkiye'nin günlük politika sahnesinde egemen olan üç önemli kuvvet vardır. Bu kuvvetler, Menderes, İnönü ve 27 Mayıs kelimeleri ile sembolize edilmiştir. Menderes, kendisinin liderliğinde 1950 den 1960 yılına kadar memlekette iktidarı elinde bulundurmuş olan Demokrat Partiyi temsil eder. Adalet Partisinde yeniden canlanan Demokrat Parti, ekonomik ve sosyal kalkınmada liberal tutuma taraftardır. Özel teşebbüse büyük önem verir, geleneksel duygulara ve kurumlara, özellikle dine karşı daha gevşek bir tutum gösterir. Adalet Partisi, Demokrat Partinin kazandığı kitle desteğini miras olarak alıp memleketin en büyük partisi haline gelmiştir. Bugünkü politika hayatının birinci çıkmazının özü budur: Köklü ve hızlı bir reform muhafif bir partiyi destekleyen geniş bir kitlenin (belki de çoğunluğun) mevcut olması. Bugünkü Türk politikasının ikinci kuvvetini sembolize eden İsmet İnönü, memlekette etkili bir siyasi şahsiyet olarak, uzun bir devlet hizmetinden sonra tekrar Başbakan olmuştur. 1938'de Kemal Atatürk'ün ölümünden bu yana İnönü'nün liderliğinde

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dış Münasebetler Enstitüsü tarafından yayınlanan «Milletlerarası Münasebetler Türk Yılı» 1962» de Amerikalı Prof. Frank Tachau ve A. Haluk Ülman'ın birlikte hazırladıkları «Dilemmas of Turkish Politics» adlı bir inceleme yayımlandı. 1965 seçimleri arifesinde Türkiye'nin politik tablosunu çizmeye çalışan bu incelemenin önemli kısımlarını görüşlerimize uygun olduğu için değil, ilgi çekici bularak okurlarımıza sunuyoruz

bulunan Cumhuriyet Halk Partisi, 1950 de yapılan serbest genel seçimlerden sonra daima bir azınlık partisi olarak kalmıştır. 1923 de büyük Atatürk'ün kurduğu bu parti, Cumhurbaşkanı olarak İnönü'nün muhalif partiler kurulmasına izin verdiği, kendisinin ve partisinin halkın oyu ile iktidardan ayrılmaya razı olduğu tarihten önce 27 yıl süre ile memleketi muhalefetsiz yönetmiştir. Bu parti, plânlı kalkınma ve reform için büyük çaba gösterilmesine, merkezî bir otoriteye daima taraftar olmuş, laiklik de dahil olmak üzere Kemalizm'in altı ilkesine bağlı kalmıştır. Seksenlik Başbakan, son zamanlarda yeni hükümetinin kabul ettiği programa vergi reformu, toprak reformu ve köy kalkınması konularını temel olarak almakla partisinin bu niteliğini yeniden ortaya koymuştur. Fakat Parlamento'da veya memlekette çoğunluğun desteğini sağlayamadığı yeni hükümetin sonu belli değildir. Böylece Türk politikasının ikinci çıkmazı da şu oluyor: Demokrasiye bağlanmış ve aynı zamanda ileri bir reform ve kalkınmaya taraftar olan kimseler, demokratik yollardan hedeflerine ulaşmak için ihtiyaç buldukları çoğunluk desteğini elde edemiyorlar.

Üçüncü çıkma

27 Mayıs, bugünkü Türk politikasının üçüncü kuvvetini sembolize eder. Bir askerî ihtilâlin vuku bulduğu tarih bu olduğu gibi, bu kuvvet de silâhlı kuvvetlerden yanadır. İhtilâl, demokrasiyi ve Kemal Atatürk'ün devrimlerini savunma olarak haklı gösterilmiştir. İhtilâli yapanların tuttuğu yolun ilk etkisi, ihtilâlcilerin bazılarının böyle bir niyeti reddetmesine rağmen, Menderes'in ve Demokratların iktidardan düşmesi, İnönü ve Cumhuriyetçilerin sonunda iktidara gelmesi olmuştur. Bundan daha önemlisi, askerlerin hareketi, Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk'ün koyduğu bir ilkenin, ordunun siyasi bakımdan tarafsızlığının çiğnemesi sonucunu doğurmuştur. Bu ilkenin çiğnemesi, bugünkü Türk politikasının üçüncü ve büyük çıkmazını meydana getirmiştir. Bu çıkmaz, ordunun siyasi tarafsızlığını, özellikle Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi ve onların temsil ettiği her konu arasında anlaşmazlığın devam etmesi karşısında ordunun politik tarafsızlığını yeniden kurmanın nasıl mümkün olacağı noktasında toplanır.

Bu çıkmazlar, 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde beri zittikçe büyümüştür.

Sosyalist hareketinin başlangıcı

... Kurucu Meclisin açılışı ile Ekim 1961 seçimleri arasında geçen on aylık dönemde uzun vadeli ve çok önemli birçok gelişmelerin belirttileri meydana çıkmıştır. Bunların ilki ve en önemlisi, aydınlar arasında ciddi ve görülmemiş bir parçalanmanın ortaya çıkışıdır. Bu parçalanma, aydınların Türkiye'nin problemlerinin çözülmesi konusunda aynı fikirde olmadıklarının gün ışığına çıkması ile anlaşılabilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, 1960 ihtilâlinde önceki günlerde yeni bir anayasanın ve nisbi temsil sisteminin kabulü gibi tedbirler üzerinde tam bir fikir birliği vardı. Şimdi bu fikir birliği kaybolmuş, Meclisin gerek içinde ve gerekse dışında yeni bir siyasi gruplaşma meydana gelmeye başlamıştır. Bununla ilgili olarak Kurucu Meclis, Türk politikasında en önemli rolü oynamış, bu yeni siyasi gruplaşmanın geliştiği bir arena olmuştur.

Genç bir Türk aydınına göre (Doğan Avcıoğlu, YÖN), 27 Mayıs hareketinin en büyük önemi, Menderes çağının baskılarına son vererek, sosyal huzursuzluğu meydana çıkarmasıdır. Başlıca fonksiyonlarından biri yeni Cumhuriyetin hukuki iskeletini çizmek olan Kurucu Meclis, Anayasa Komisyonundaki genç üyeler tarafından ileri sürülen sosyal ve ekonomik problemler üzerinde derin tartışmalara girdi. Bu tartışmaların en önemlisi, devletin temel karakteri ve sorumlulukları ile ilgili olanlardır. Bu tartışmaların incelenmesi halinde, iki görüş ileri sürüldüğü anlaşılır. Bir tanesi sosyal demokrasi ve sosyalizme veya plânlı ekonomi ilkelerinde toplanmıştır. Bu görüşü destekleyenler, yeni Anayasanın sosyal adalet prensibini açıkça kabul etmesinde direndiler. Ayrıca, sosyal adalet çerçevesinde ekonomik ve sosyal kalkınmanın an-

cak plânlı ekonomi ile gerçekleştirilebileceğini ileri sürdüler. Nihayet, hızlı bir ekonomik kalkınmanın, endüstriyel devletleşme, mülkiyet hakkını sınırlama yetkisi ve istihlak imkanlarına sahip güçlü bir bürokrasi organını gerektirdiği görüşünü savundular. Bu grubun bazı üyeleri sosyalist yarı sını açıkça kabul ettiler. Bu, Cumhuriyet Türkiye'nin tarihinde yeni bir harekettir.

Bu gruptan bir kişinin (Mümtaz Soysoy YÖN) söylediği gibi, Menderes çağından beri kurtulamamış bir memlekette bu teklifleri kabul ettirmek son derece zordur. Menderes devrinde siyasi baskılar, hızlı kalkınmanın bir gereği olarak ileri sürüldüğü, Kurucu Meclisin çoğunluğu klâsik demokrasi idealine bağlıydı. Bu çoğunluk zaman zaman Menderes rejiminin verdiği tecrübelerden dolayı, sosyal ve ekonomik haklarda çok siyasi hak ve hürriyetlere ait garantilerin genişletilmesine öncelik veriyordu. Bundan dolayı hükümete bu atanda geniş yetkiler verilmesi fikrine karşı çıktılar. Sosyal demokratlara karşı klâsik demokrasinin ilkelerini savunan kimseler, iş adamları ile ekonomide devlet müdahaleciliği kabul etmeyen kimseler tarafından desteklendiler. Bunlar, iş adamlarının kalkınmasında evvelce hükümetin yüklediği rolleri yüklemeye hazır, istekli ve inatlı olduklarını, ekonomide hükümetin oynadığı rolü genişletmenin değil, kalkınmanın zaman geldiğini ileri sürdüler. Ayrıca, ekonomik ve sosyal kalkınmanın zaman istediğini klâsik reformlar yoluyla kalkınmanın bir çapıda gerçekleştirilemeyeceğini iddia etmekte direndiler.

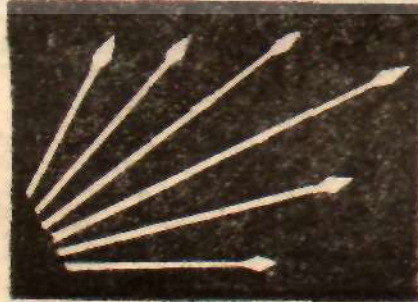

Kurucu Mecliste partiler

Kurucu Meclisin seçilme şekli, siyasi partilerle ilgili olarak karmaşık bir durum meydana getirdi. Demokrat Parti kanun dışı ilan edilmiş, yeni partilerin kurulmasına da henüz izin verilmemişti. Bunun sonucu olarak Meclisin büyük çoğunluğunu Cumhuriyet Halk Partisi meydana getirdi. Ancak bu nokta yanlış bir kanaat uyandırmamalıdır. Zira Kurucu Meclisin kuruluşuna dair kanun, parti disiplinine girmeye ve part grubu meydana getirmeye yasak ediyordu. Böylece, Meclise hâkim olan, parti grubu değil, menfaat grupları idi. Örneğin programında plânlı ekonominin ilkeleri bulunan Halk Partisinin bazı üyeleri, Kurucu Mecliste iş adamlarının menfaatlarını temsil ediyorlardı. Böylece de, özel teşebbüs lehine konuşuyorlar, devletleştirme ve istihlak meselelerinde uzlaşmaz bir tutum takınıyorlardı. Bunun aksine olarak, daha muhafazakar olan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin bazı üyeleri de, son derece ileri olan bazı teklifleri destekliyorlardı. Bu, sosyal ve ekonomik konularda her bir partinin muhafazakar, müdahalecilik kabarmeyen liberal ve ilerici diye gruplara ayrılması ile sonuçlandı.

Türkiyede İşçi Partisi

... Seçimlerin önemli bir özelliği, yeni bir partinin sahneye çıkması idi. Bu Türkiye İşçi Partisi idi. İşçi Partisi, 1960 ihtilâlinde sonra ilk defa açıkça meydana çıkan sosyalist eğilimin bir sonucuydu. Part sosyal adaletin radikal reformlarla gerçekleştirilmesini kabul etmiştir. Ancak bu hedefe ulaşmak için demokratik olmayan metodlar kullanılmasını reddeder. Şüphesiz ki, başarısızlıkla sonuçlanan ve 1963 yılında Mayıs ayında yapılan ikinci ihtilâl teşebbüsünden sonra Yön ve Sosyal Adalet gibi se-

TÜRKİYE TARAFSIZLIĞA KAYIYOR

Ciddiyeti ile tanınmış Fransız gazetesi Le Monde'da çıkan ve basınıımızda kısmen yer bulan başyazıyı tam olarak yayınlıyoruz. Le Monde, başyazısında Türkiye'de milliyetçilik akımının yeniden uyanışını ele almaktadır.

Doğu ve Batı arasındaki buzların çözülmesinden beri, Moskova, Batıdan ve özellikle «Üçüncü Dünya» dan gelen bir devlet başkanı, başbakan ve parti liderleri akınına sahne oldu. İki büyüklerin anlaşma yolunu aradığı bir sırada, «Ufaklar»ın Sovyetler Birliği ile ayrı ayrı bir anlaşma şekli bulmaya çalışmakta çıkarları vardır. İran ve Pakistan gibi «Bağlı» ülkeler bile —CENTO üyeleri (Eski Bağdat Paketi)— bu yola gitmişlerdir. Yalnız CENTO üyelerinden Türkiye, Moskova'dan gelen birçok çağrışı cevapsız bırakmıştır.

Bu tutum dürüst ve tâviz vermez Türk milli karakterinin olduğu kadar, geleneksel düşman sayılan «Moskof» hakkında duyulan asırlık güvensizliğin sonucudur. Güvensizlik Stalin Rusyasının İkinci Dünya Savaşı sonunda yaptığı toprak talepleriyle artmıştır. Bu sebeple, 30 Ekim 1964 tarihi üzerinde önemle durulmalıdır. 25 yıldan beri ilk defa olarak, Türk Dışişleri Bakanı Erkin Moskova'ya resmi bir ziyaret yapacaktır.

Ziyaretin, Türkiye'de tarafsızlık lehine bir akımın geliştiği bir sıraya rastlanması, onun önemini daha da arttırmaktadır. Sorumlu politikacılar, Ankara'nın dış politikasında bir değişiklik yapılması gerektiğini ileri sürmekte tereddüt etmemektedirler. Daha birkaç ay öncesine kadar «Atlantik» ailesine kesin bağlılığı en ufak şüphe götürmeyen basın, artık

Türkiyenin Batı İttifaklarından ayrılması ihtimali üzerinde durmaktadır. Nitekim bu alandaki radikal görüşleri yüzünden kapatılan «YÖN» dergisinin yeniden yayınlanmasına müsaade edilmiştir. Öğrenci teşekkülleri, Hükümetin iki gözlemci gönderdiği başlatılmış ülkeler konferansında Türkiye'nin bulunamayışından duydukları üzüntüyü bir bildiri ile belirtmişlerdir.

Türk kamuoyundaki bu değişikliğin kaynağı, görünüşe göre, Kıbrıs meselesi olmuştur. El altından Ankara'nın görüşlerini desteklemekle beraber Washington Türkiye'de şiddetle tenkit edilmiştir. Tenkitler, sadece Amerika Türk askerî müdahalelerini önlediği için değil. Atlantik İttifakı uğruna Türk millî çıkarlarını fedaya hazır görüldüğü için yapılmaktadır. Ne gariptir ki, Arsevek Makarios'un belli başlı tezlerini desteklediği halde, Sovyetler Birliği'nin tutumu, pek fazla tenkit konusu olmamıştır. Moskova'nın Adan'ın tam bir bağımsızlığa kavuşturulmasını ve silâhsızlandırılmasını isteyen tezinin, Ankara'nın Enosis'i önleme azmiyle birleştiği, bunun da iki ülke arasında bir anlaşma zemini hazırlandığı düşünülebilir.

Bununla beraber, Kıbrıs meselesi, bir Türk-Sovyet yakınlaşmasının lehine işleyen çeşitli unsurlardan sadece bir tanesidir. Türkiye birkaç yıl önce de tarafsızlığa kaymanın cazibesine kapılmıştı. 1960'ta Menderes'in devrilmesinden sonra, askerler «Türk egemenliğini tam anlamıyla kurma» arzularını saklamamışlardı. Onlara göre, milletlerarası yumuşama ve yeni nükleer strateji dolayısıyla, gelişme halindeki bir ülkenin çok pahalı, büyük bir ordu beslemesine artık lüzum kalmamıştır. Birçok iktisatçı ve aydın, Amerikan yardımını tenkit süzgecinden geçirmişlerdir. Yardımı, bunların bir kısmı yetersiz, diğerleri de hızla sanayileşme zorundaki bir ülke için zararlı bulmuşlardır. Böylece, kaynağa, özellikle Kemalist tarafsızlık politikasına dönüşü ifade eden yeni Türk milliyetçiliğinin geliştiği görülmektedir.

Moskovaya gitmekle Erkin'in, ittifaklarda değişiklik yapma niyetinde olduğuna ihtimal verilmektedir. Fakat Sovyet liderleri, daha az «bağımlı» bir politika gütmekle memleketin sağlayacağı politik ve ekonomik avantajlar konusunda Türk hakanının gözünü kamaştırmaya çalışacaklardır.

Bu yüzden, İnönü'nün siyasi hayattan çekildikten sonra bundan önceki gibi, demokratik şekillerin muhafaza edilmesinden fazlasını isteyemeyeceği tamamen mümkündür.

Askerlerin tarafsızlığı teorik bakımdan olduğu gibi pratik bakımdan da gerçekleşmez. İnönü bu asgari başarısından bile mahrum kalabilir. Kanımızca, 1960 ihtilâlinde bu yana geçen dönemdeki gelişmeler açıkça gösteriyor ki, askerlerle ilgili bu ilke henüz yeniden gerçekleşmemiştir. 1963 yılının ikinci yarısında askerler de daha büyük bir ihtiyatla (belki de sabırla) davranmışlardır. Onlar, 1960 Mayısından 1961 Kasımına kadar iktidarı tek başına elde tuttukları 17 ay içinde önemli bir ders almışlardır. Hiç olmazsa yüksek rütbeli subaylar bu denemenin tekrarını istemiyorlar; durum bunu gösteriyor. Onlar, siyasi bir temelden ve beceriden yoksun olduklarını anlamakla kalmadılar, Türk

bu büyük bir darbe edildiğini gördüler. Bu konuda birkaç yıl önce düşünülmesi mümkün olmayan tenkitler şimdi bütün memlekette serbestçe yapılmaktadır.

Öte yandan, genç subaylar, 1960 ve 1961 yıllarındaki olaylardan başka türlü bir sonuç çıkarmış olabilirler. Pek muhtemeldir ki, siyasi partilerin ve sivil politikacıların vaktinden önce tekrar sahneye çıkmasına izin vermekle, o yılların en büyük hatasını yaptıklarını düşünmektedirler. Bu tepkinin en kesin delili, 1962 şubatında ve 1963 mayısında yapılan iki ihtilâl teşebbüsüdür. Fakat anlaşılıyor ki, şimdilik kontrol daha güçlü yüksek subayların elindedir.

Şüpheli görünen diğer bir faktör de İşçi Partisi ile solcuların geleceğidir. Bu çıkmaz böyle giderse ve parti'nin faaliyet göstermesine devamlı olarak müsaade edilirse, İşçi Partisi'nin büyük partilerin oylarını kapması mümkün olabilir. Bununla birlikte yakın gelecekte parti'nin küçük ve etkisiz kalacağı söylenebilir. Bunun sebebi, radikalizm ve Kemalizm prensiplerine bağlılıktır. Radikalizm, parti'nin kitleye desteklenmesini önleyebilir. Kemalizm prensipleri ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin sahipliğinde kalmak eğilimindedir. İşçi Partisi'nin mevcut olması, Cumhuriyet Halk Partisi'ni merkezden sola doğru itebilir.

Türkiyenin siyasi hayatının geleceği oldukça dumanlıdır. En geç 1965 Ekiminde yapılacak olan genel seçimler çok sey girecektir. Adalet Partisi'nin parlamentoda kesin çoğunluğu değilse bile sandalyelerin epeyce büyük bir kısmını kazanmasını nasıl önleneyeceğini söylemek güçtür. Bu ancak partiye karşı baskı tedbirleri almakla mümkün olabilir. Eğer seçimleri bu parti kazanırsa, geleceğin anahtarı, parti liderleri ile

list yayın organlarının kapatılması üzerine, solcu aydınların tek sözcüsü olarak İşçi Partisi kaldı. Parti'nin demokratik usulere bağlılığı, 1963 yılının ikinci yarısında Türk politikasını karakterize eden daha etkili olmak eğiliminin bir işaretidir. Parti'nin seçim kampanyasında ileri sürdüğü başlıca noktalardan biri, halkın partisi olduğunu, bu parti'nin kontrolünün halkın elinde bulunduğunu sık sık söylemesiydi. İşçi Partisi'nin seçimlere katılması, 67 ilin sadece dokuzunu kapsayan ve daha çok sembolik olan bir hareketti. Parti, radyoda konuşmak için kendisine ayrılan zamanı, Türkiye'nin politik hayatında yeni ve radikal bir kuvvet olduğunu halka anlatmak için en geniş ölçüde kullandı. Konuşmalarında yoksul, topraksız, işsiz insanlara hitap ederek, Türkiye'de seçim kampanyasının alışılmış şekillerinin tamamen dışına çıktı. Bunun sonucu olarak, dikkatleri üstüne çekti. İkinci tepki meydana geldi: Parti, yitici ve yurtdışından uzak, özellikle sosyal bir başadurmanın çirkin hayali gibi gösterildi. Bu nokta en çok Adalet Partisi tarafından ileri sürüldü. Bu parti, İşçi Partisi'ni komünist bir cephe olarak damgalamaya kadar gitti. İkinci tepki de, büyük bir ilginin doğ-

ması oldu. En başta aydınlarla serbest meslek sahiplerinin (parti'nin aldığı oyların çoğunu bunlar vermişti) gösterdiği bu ilgi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin sol kanadından da geliyordu. Bu çevrelerde meydana gelen kanı, memleketin karşılaştığı sosyal ve ekonomik problemlerle ilgili nahos gerçekleri açıkça ortaya koymaktan çekinmeyen bir grubun ortaya çıktığı noktada toplanıyordu. Bu görüşün en iyi örneği bir süre önce Halk Partisi'nden çıkarılan Kasım Gülek'ten geldi. Gülek, Halk Partisi'nin eski gücüne yeniden kavuşması için, İşçi Partisi'nin istediği reformları kabul etmesinin şart olduğunu ileri sürdü. Bununla birlikte, organize işçilerin büyük bir kısmını temsil eden Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun, parti'nin işçi ve köylü adına konuşulmasını ileri sürmesine rağmen, İşçi Partisi'ni tanımaması büyük bir önem taşıyordu.

Politik hayatın bitiminde İnönü

Bu incelememize başlarken, Türkiye'de köylü kitleleri ile okumuş şehirli zümi ara-

sında mevcut büyük uçurumun meydana getirdiği temel çökme işaret etmiştik. Ayrıca, bugünkü Türk politikasına üç kuvvetin hâkim olduğunu söylemiştik: Adalet Partisi'nde tecrübeli Adnan Menderes ruhu, İsmet İnönü ve Halk Partisi, 27 Mayıs. Bunun ardından, bu üç kuvvetten her birinin bugünkü Türk politikasında birer çıkması belirlediğini ileri sürmüştük: Adalet Partisi, köklü reformlar yapılmasına karşı direnen bir kitle muhalefetine, İnönü ve Cumhuriyetçiler hem ileri reformlara, hem de demokratik metoda bağlılığı ve 27 Mayıs da silâhli kuvvetlerin politikaya karşıta devam ettiğini temsil eder. 1964 yılının başlarında bu üç kuvvetten her biri, birbirlerine bir çeşit «kişî deme durumuna girdiler. Denebilir ki, her üçünün de en az bir defa parmağı yanmıştı ve daha önce rastlandığından daha büyük bir tedbirlilik içinde davranmaya başlamışlardı.

Bu nokta, özellikle Adalet Partisi için söz konusudur. Dıştan bakıldığı zaman bu parti kendinden emin ve canlı görünüyorsa da, 1963 yılı sonlarındaki seçim kampanyası ile bunu takiben kabine buhranı sırasında, daha önceki durumlarla karşılaştırıldığı zaman son derece yumuşak bir tutum göstermiştir. Belki bu yumuşaklık iktidara geçme gününün yaklaştığını sezmekten beri geliyordu. Gene muhtemeldir ki, Adalet Partisi, 1962 Şubatında ve 1963 Mayısında yapılan iki ihtilâl teşebbüsünden ve geçici olarak serbest bırakılan eski Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın bu durumundan yararlanmaya giriştiği zaman 1963 Martında karşılaştığı sert muhalefetten sonra ayılmış olabilir.

İnönü ile Cumhuriyetçiler de, hiç olmazsa yakın bir gelecek için bir azınlık partisi olarak kalacakları gerçeğini anlamışlardır. 1961 ve 1963 arasında azınlık partilerinin desteğine dayanarak iktidarda kalabilmeyi başardılar. Fakat Mahallî seçimlerden ve geçen yılki kabine buhranından sonra «reformları» gerçekleştirmek şeklindeki eski telâkkiye döndüler. Fakat bu reformların (beş yıllık plân, yeni vergiler, toprak reformu ve toplum kalkınması) yeterli kadar radikal olduğu veya bunların kısa bir zaman içinde partiye siyasi sonuçlar sağlıyacağı son derece şüphelidir. Bundan dolayı, reformların hedef aldığı yoksul köylülerin ve şehirli olmuş eski köylülerin ve tedbirleri alınıyacağı ve destekliyeceği konusu büyük bir soru işareti meydana getiriyor.

ordunun komuta takımı arasındaki ilişkilerde bulunacaktır. Bundan da önemlisi, geleceğin sivil ve asker liderleri arasındaki ilişkiler nasıl olursa olsun, hem politikacılarla ve hem de komutanlarla güvenmeleri için ikna edilmeleri gereken olan genç subayların davranış meselesidir.

Herşeye rağmen, memleketin günlük politikasındaki olağanüstü gelişmeler bir yana, temel çıkmaz, kitlelerle seçkinler arasındaki uçurum olarak kalmakta devam edecektir. Burada incelemeye çalıştığımız daha yakın çıkmalara çözüm yolu bulunabilirse, belki ondan sonra Türk halkı, toplumun asıl hastalıklarına dikkatini ciddi şekilde yönelebilecektir. Aksi takdirde Türkiye de, bütün Asya, Afrika ve Latin Amerika memleketlerini tehdit eden toplumsal ayaklanmaya, birçok gözlemcinin tahmin ettiğinden daha yakın olduğunu gösterecektir.

İSMET İNÖNÜ

ADNAN MENDERES

İki akımın sembolleri

Eski usul düünler düzenleyen Türk -Amerikan kadınlar derneği üyeleri

MUSTAFA KEMAL CUMHURİYETİ 1964

Ayperi Akalan

Mustafa Kemal Cumhuriyeti, bizim Cumhuriyetimiz, yeni bir devlet olmaktan daha ileri, daha fazla bir şeydir. Bu Cumhuriyet daha dün «teb'a» olan bir ulusun yeni yaşama biçimidir. Yeni bir Ulus ve Vatan, Halk ve Devlet kavramıdır. Bunların hepsinden öte yeni bir düşünce şeklidir. Bu Cumhuriyet Mustafa Kemal'in deyimini ile «suğunda yaşanacak ve ölünecek tek gaye» dir. Mustafa Kemal bu Cumhuriyetin «egemenlik ulusunundur» ana kuralı üzerine kurulmasını sağlamıştır. Bu da egemenliğin Osmanlıların olmadığı ve olamayacağı, yani yeni devletin Osmanlılara tek ilişkisinin kalmadığını en somut ifadesi ve gerçekleştirilmesidir.

Hâl böyle iken: 1964 yıl Türkiye'sinde İstanbul Radyosunda Bay Orhan Erdenen'in düzenlediği «Dünlü - Bugünkü İstanbul» programında geçmiş ve Osmanlılık özlemi buram buram tüter. Yıldız Sarayı çinilerine yöneltilen övgüler bir özlem dile getirir açık seçik. Abdülhamid'in oyuna işlerindeki ustalığından, - kişi kendini kendi ördüğü duvarlar arasında 30 yıl hapsederse oyalanmaktan, el eğlendirmekten başka çaresi olabilmemiş gibi... - Ne menec içil sanatçı olduğundan bir başka üstünde duruş, bir garip uyarına tavı ile söz edilir. Yoksul halkın derisini yüzüncesine soyulmasından elde edilmiş zenginliklerin âbidelerinden biri olan Çırağan Sarayı yangını birer Cumhuriyet çocuğu olan genç spikerlere nerdeyse gözyaşı döktürür. Camilere girilirken salt Tanrı sevgisine benzemeyen melodramatik ah'lar, oh'lar yankılanır. Eski evler, eski sofralar eski güzellik, o eski servet o eski ihtişam anlatılır da anlatılır...

O ihtişam ki yalnız ve yalnız saraya ve çevresine, yani kapıya ve kullarına vergidir. - Halkın ise düpedüz canı çıkmaktadır. Saray duvarlarının ötesinde, nasipsiz Anadolu'da saz şairleri «kesmük emegine hasret çekens», «dölleri başlarına belâ olan», «açlıktan derdi deriden taşans», «kefensiz kalmış ölümlerinden» çığha benzer satırlarla söz ederler.

Daha çirkini harem hayatının kölelik düzeni üzerine kurulmuş o korkunç düzeni, cariyele, halâ-yıkları, bu köleler sürüsünün padişah koynuna nasıl girip çıktıkları - anlatan değil Cumhuriyetin, bugünkü özgür dünyanın kişisi değilmişçesine - ballandırlır. Bir «güzelim köş» mü yıkılmış hanım spiker Bay Erdenen'in senaryosu-

na olanca oyun gücünü katıp şöyle içlenir «cevet eski zevklerin yerini zevksizlikler alıyor...» Bayram mı geldi gelsin İstanbul Radyosunda eski eğlenciler, eski sazlar, eski konaklar, eski iftarlar. Ve, nerde efendim o eski bolluk nerde o eski hayat kalmadı hiç biri teraneleri... Eskiden herkesin sofrasında altı yedi çeşit yemeğin - yemini adiden - bulunduğu cevahirinin yumurtlayıcısı Bay Eşref Sefik Çocuk ve Ulusal Egemenlik Bayramını yarım ağızla geçirtirdikten sonra geçer önemli konu «eski iftarlara...» Bir iftar vakti padişah İkinci Mahmudun ne zamandır debdebe ve düzenini işite geldiği mesşhur şeyhülislam Dürrî efendinin (o Dürrî efendi ki Atatürkün idamına fetva vermiş olan şeyhülislam Aptullah Efendinin atası olmakla daha da mesburdur) yahına malyeti ile birlikte ansızın çıkageldiği halde efendinin kılı bile kıpırdamayıp bir tek emirle «harem tablalarını seâmlığa geçirin» buyurduktan, devletli konuğu ne bolluk, ne lezet, ne incecik ne ihtişam içinde ağırladığını anlata anlata bitiremez de bir padişahı bile hayret ve hasede salan böylesine bir servetin nasıl elde edilmiş olduğuna ya ul şeyhülislam Dürrî efendinin Tunadan Basraya bütün kadıhkları -yani adâleti- satmış olduğuna hiç deymez...

Gazinolarda ne idüğü belirsiz hanımlar «Hünkâr saz heyeti» gösterileri yapıp, kulluk özlemi astarak alkış toplarlar. Dahası vâ, Türk - Amerikan Kadınlar Birliği Amerikan dostlarına Yıldız Sarayında - aynı topluluğu kullanarak - çengilli, göbekli eski düğünlerden, «harem hayatından» örnekler verirler. Amerikalı dostlarımıza, yaktığımız hanedanın tek düzeni olan kölelik ve kulluğu alar pullar, erotik bir hava ile tütstiler, pilâv zerde ile birlikte bir güzel yuttururlar ve utanç duymazlar. Amerikan Kolej öğrencileri durur mu? Onlar da dolu dizgin «mazî» ye, hem de çöküntü devrine koşarlar. Bin çaba bin uğraş bir oyun düzenleyip Abdülaziz'i sahnelerinde bir kez daha tahta oğurturlar. Nihayet eskiden gydikleri entarileri içi yana yana anlatıp «Felek onu da çok gördü» diyecek kadar ileri giden (Milliyet, 6/6/1964), Koçerodan söz edip iyice bir yerdikten ve bir punduna getirip «eski haydutları» kahraman kıldıktan sonra «anlaşılan her devrin haydudu da kendine göre... yerici tümevarımını yapan

Mustafa Kemal'in can düşmanı, mahut Alemdar gazetesi yazarı, bir numaralı devrim düşmanı Bay Ulu nay bütün bu Cumhuriyete karşı davranışlardan iyiden iyiyeye yürüklenir, üstelik «Tarihi kadim in linli şairi Tevfik Fikret'i aracı ederek:

*Geçmiştedir ne varsa tarahtan sirdardan
Mâzi, o bir cihan idi hep rengi nurdan...*

diyerek «emli fikirlerle» dalar. «Biz neler verdik neler» deyip İttihat ve Terakkiye soldurur da hikâyenin arkasını yani bu siyasal kadronun vıpratmış imparatorluğa ve onun hazır yivçilerine kesin olarak Cumhuriyetin son vermesini ârif olanın anlamasına bırakır. - Öyle ve Mustafa Kemal vurdu düşmanlardan temizlemesine temizler. sonra da bu uğruğu bütün varlığını ortaya koyduğunu vurdu setirip, olsa olsa biraz ezile büzüle «azıcık küçüldü ama İttifakın kabul ediverin» diyerek itiklâl ve can kaygısındaki milleti ne yüreklendirici bir ses vermekten bile kaçınmış olan zattı şahnenin taşı tarağı toplayıp sıvışmak ta acele eden ayakları dibine koyabillirdi. Böylece saray, taht, kayış kavuşu, kapısı kulu, hasekisi şehzadesi, culûsu hülûsu, bayramı, selâmı ile salkımı sacağı sırması kadifesi, bahşisi bağısı, uçkuru entarisi yerinde sürüp giderdi Osmanlı tutumu. +

Bayler nereye? Sotuğu kesildiği sanmışken Halkçı, Devletçi, Devrimci yepyeni, genç bir Kemalizm'e çarpacakmış, parçalanmış toz olacaksınız. Gidişinizin kaçınılmaz sonucu budur.

Gene de gidiyorsanız, uğurlar olsun diyebiliriz. Ama asıl sorun orda değildir. Devlet Radyosundan, basın köşelerinden, kısaca bugünlerde nerdeyse her taşın altından o eski imparatorluk düzenine özlem kucaklarını açtıranlar kimlerdir?.. Mustafa Kemal Cumhuriyetinin o yitirilmiş tek ilkesi bağımsızlık, son kertede Osmanlı İmparatorluğunun ise kapitülasyonlar, korkunç pazar oyunları, azınlık saltanatı ile asıl niteliği kısıvrak bağılık olduğuna göre, hangi iç ve dış sömürücüler - vatandaşın tüm çıkarlarına karşı olan - bu yangını körüklemektedirler?

Bay Taşkent'in çocuk dergisinde Yahya Kemal'den «Büyük İslâm şairi diye söz edilmesi sadece gö-

POLİTİKA VE ÖTESİ «İsmet Paşa» sız dönem

Muş - Tatvan demiryolunun hizmete açılışı dolayısı ile İsmet Paşa ile birlikte geziye çıkanlar arasında ben de vardım. Hibe edilen yüzbin İngiliz lirası ve altı milyon dolar Amerikan kredisi ile, Türk emek ve sermayesi bir araya getirilerek bu yol yapılmış. Cumhuriyetin kurulmasından bu yana demiryolunu 40 yılda Doğuda bu noktaya kadar getirebilmişiz. İmparatorluktan 4000 Km. demiryolu devralmışız. Bunu da yabancılar yapmış ve millileştirmişiz. Geriye 4000 kilometre de biz yapmışız. Yüz Km. de Muş - Tatvan arası toplam olarak 8100 Km. etmiş.

Demiryolu politikasının şampiyonu İsmet Paşa'dır. İsmet Paşa, Fethi Bey muhalefeti ile karşılaştığı zaman, muhalefetin önüne Sivas'ta nutuk söyleyerek çıkmıştır. Fethi Bey İzmir'de ilk muhalefet nutkunu söylerken, yani bereketli topraklara ve ticarete hakim olanların bölgesine giderken, İsmet Paşa, Anadolu'nun yoksul halkına doğru kaymıştır. Bu davranış Anadolu ihtilali psikolojisidir. Atatürk de, Türkiyeyi İstanbul'dan kurtulur sanarlara karşı Anadolu'ya geçerek gücünü göstermek istemişti. İsmet Paşa'yı bunca iş arasında Tatvan'a kadar götürme isteği bu tarihsel ölçemde aramak zordur.

Bey Bakanın, yüksek kademede büyük memurların, yabancı ülkeler temsilcilerinin katıldığı törende gördüm ki, her şeyin İsmet Paşada gelip düğümlendiği bir ortamda yaşıyoruz. Her olay değerini İsmet Paşanın gösterdiği ligide buluyor. Eğer İsmet Paşa bir olaya eğiliyorsa, çevresindekiler de olayın önemli olduğu kanısına varıyorlar, olay Türkiye'nin meselesi oluyor. Çevresindekiler teker teker bir olayı milli bir mesele haline getiremiyorlar. İsmet Paşanın eğildiği ve ele aldığı bir olay gerçekten baş ulusal meselemiz midir? Bence hepsi değil... İsmet Paşa ele alınca neden baş milli mesele oluyor? Çünkü çevresindekiler bir olayı baş milli mesele haline getirecek güce ve nitelikte değiller. İsmet Paşanın geçmişten gelen ünü, tarihsel kişiliği, meseleyi ele alış yöntemi, çevresindekileri ediyor, onun iradesinin yudusu haline getiriyor. Asker, sivil, yerli, yabancı, kudretli, kudretsiz İsmet Paşa misyonunda bunu gördüm. Yanlış yanlış olduğunu bilmiyorum.

Hükümet etme bile böyle. Bütün gazetelerimiz yakında hükümette bir değişiklik yapılacağını seziyorlar, yazıyorlar. Çevresinde bulunduğumuz halde, merkezden yazılıp çizilen hükümet değişikliği haberlerinin İsmet Paşa dairesinin içinde eridiğini ve yanında bulunanlara sığdırtılı ve salim bir üpucu elde edecek ölçü vermediğini anladım. Kimse cesaret edip de İsmet Paşaya ait bir iste, İsmet Paşa ile amesverets edcek eşitliği veya eşitliğe yakın davranışı gösteremiyor. Bu bir beraber hükümet etme, devleti beraber yönetme tutumudur. Bu tutumda kişiliğini ortaya koyan yok.

Onun için de söylentiler başka yönde, gerçek başka yönde oluyor. Ne yapılacak, ne olacaksın, İsmet Paşanın kendi düşüdüğü, kendi istediği gibi olacaktır. İsmet Paşa sorunu ve yetkiyi kendi almış, yakınında birisi bu sorumu, içinden ve özünden İsmet Paşa ile paylaşamamıştır. Yeteneksiz olduklarından mı? Sanmıyorum. Çünkü İsmet Paşanın manyetik alanından sıyrıldıkları zaman bir çok bakanların kişiliği ve yeteneği olduğunu gördüm. Ama yanında bu kişilik ve yetenekleri yetersiz kalıyor.

İsmet Paşadan sonraki döneme bızırılan insanlar var. İsmet Paşadan sonraki dönem, İsmet Paşanın içinde bulunmadığı «İsmet Paşasız» dönemdir. Bu itibarla iki dönemin birbirine ilgisiz olamaz. Başka başka şeylerdir, birbirine karıştırılmamalıdır.

Şunu anladım, İsmet Paşa, Osmanlı'yı yıkan bir Osmanlı Paşasıdır. Usulünü, usulünü, yolunu, yordamını da kendi getirmiştir. Biraz değişik düşüneler, bu alana giriyorlar ama, renk bile bırakmadan eriyorlar. Suyun üzerinde biraz sonra kaybolacak ufak bir iz kalıyor, o kadar. İsmet Paşayı dünyamıza erittiği büyük akılcı huz etkileyebilir, ama çevresinde bu huz sınırlık kimse yok gibi geldi bana... Sıkıntımızın bir nedeni de bu olsa gerek!

Mehmed Kemal

den kaçınıp bir rastlantı mıdır? Devlet Radyosunun «Dünyaya açılan pencere» isimli seri programında dünyaya yalnızca Sam Amca'nın istediği yerden açılan o pencereden yine yalnız Sam Amca'nın istediği yerlere ve biçimlere bakıranlar kimlerdir? Hangi bilimli mall güçler bağımsızlığımıza ve asıl çoğunluğumuzun çıkarlarına köstek olabilecek bu pervasız düzenleri kurmaktadır? Hangi görevliler için uyumakta ya da uyutulmaktadır? Turizm, Sanat,

Spor, eğlence güldürmece derken kimler Türkiye Cumhuriyetinin genç kuşaklarını bile Osmanlı Saraylarının âlemine başını döndürmeğe kararlıdır?

Asıl sorular bunlardır... Gerçek yurt severlerin kimin kim, neyin için olduğunu açık seçik görmeleri ve bu köklü dışarda iç ve dış sömürücülerin, azınlık çıkarıcılarının bütün çirkın düzenlerinin karşısında Mustafa Kemal'ce uyanık ve karşı durucu olmaları gereklidir.

Amerikan halkı Salı günü sandık başına gidiyor

Amerikan seçimleri, başkan adaylarının seçimi sırasında büyük bir ilgi ile izlenmekteydi. Goldwater'ın başlangıçtaki tahminlerin hilâmine, Cumhuriyetçi Partinin başkan adaylığını, oy birliğine yakın bir çoğunlukla kazanması büyük bir endişe yaratmış ve gözler Amerikaya çevrilmişti. Şimdi, bu endişe, geniş ölçüde yatışmış gibidir. Zira Başkan Johnson'un seçimi büyük bir çoğunlukla kazanacağı görüşü yaygındır. Gallup'un son bir nabız yoklaması, oyların yüzde 64 ünün Johnson'a gideceğini göstermiştir. Goldwater ise oyların ancak yüzde 29 unu toplayabilmiştir. Temmuzda ise, Johnson oyların yüzde 74 ünü almıştır. Aradaki fark, Goldwater'ın kaydettiği ilerlemeye rağmen muazzamdır. Bununla beraber Cumhuriyetçiler, ümitlerini tamamen yitirmiş değillerdir, «Gallup yanlış olabilir» diyorlar. Nitekim 1948 de bütün nabız yoklayıcıları yanlışmıştır. O tarihte tahminler Cumhuriyetçi aday Dewey'in Truman'ı kolayca yeneceğini göstermekteydi. Dewey, tam bir güvenle kabinesini bile seçimlerden önce seçmişti. Fakat neticede Truman Henry A. Wallace'in «Herici Partisi» ne Demokrat oyların bir kısmının kaptırmasına rağmen, Dewey'i kolaylıkla yendi.

Cumhuriyetçiler şimdi böyle bir mucize beklemekteydiler. Ümitleri, çekimlerlerdir. Amerikan seçimlerinde oya katılma yüzde 60 ı aşmamaktadır. Cumhuriyetçiler, seçmenlerin büyük bir kısmının adayları yeterli kadar muhafazakâr bulmadıkları için sandık başına gitmediklerini düşünmektedirler. Aşırı muhafazakâr Goldwater, bir gerici lider hasretini çeken bu seçmenleri sandık başına götürebilecektir. Yalnız ilgisiz seçmenleri seçime ilgisizlemeleri, kamu oyununda kuvvetli bir akımın, hattâ Me Carthy, devrindekine benzer bir hislerinin yaratılmasını gerektirecektir. Goldwater, bu heyecan dalgasını yaratmayı başaramamıştır. Hattâ Johnson ekibinin skandallerinden bile yeterli kadar faydalanamamıştır. Johnson'un en yakın iki çalışma arkadaşından biri olan Jenkins cinsi sapıklık suçundan son günlerde yakalanmıştır. Yine Johnson'un yakınlarından Baker'in rüvet aldığı ortaya çıkmıştır. Hattâ Johnson'un ailesinin gazetelerce 10 ilâ 16 milyon dolara eriştiği yazılan servetinin sivası nüfus yoluyla sağlandığı ileri sürülmüş ve bu iddia tatminkâr bir şekilde cevaplandırılmamıştır. Bütün bunlar Amerikan halkının son derece hassas olduğu konulardır. Bu skandallar, ahlak yoksunu Washington'a ahlak getirme sloganıyla çıkan basit ve namuslu vatandaşları pozundaki Goldwater'ın işine yarayacağı da, seçimin kaderini değiştirecek bir heyecan dalgası yaratmamıştır. Bu sebeple Goldwater'ın kazanması büyük bir sürpriz olacaktır.

İngiliz seçimleri, statükocu ve herici iki parti arasındaki bir mücadele idi. Çok ilimî da olsa sosyalizm ile kapitalizm. İngiliz seçimlerinde karşı karşıya idi. Amerika da ise, kapitalizm her iki tarafa tartışmasız kabul edilmiştir. Kapitalizmin ıslahı gibi bir mesele dahi yoktur. Doğrudan büyük kapitalistler Johnson'a, Texas kapitalistleri ise bağımlı milyarlar petrolcü Hunt olmak üzere Goldwater'ı desteklemektedirler.

Her iki aday da milyonedir. Migres tarım muhafazakârı sahip olan Goldwater'ın servetinin 1.5 milyon doları aştığı açıklanmıştır. 90 yaşındaki adayın vefatıyla bu servet 4 milyon dolara yaklaşacaktır. Johnson ise, aynı fiyatına değerlendiren bir servetinin, 3.5 milyon dolar civarında olduğunu belirtmiştir.

Piyasa fiyatıyla bu servetin 10 milyon doları aştığı hesaplanmaktadır. Şimdiye kadar sadece politika ile ilgilenen Johnson'un büyük bir serveti nasıl kazandığı dedikodu konusu olmuştur. Johnson'un politik nüfuzunu kullanarak sahip bulunduğu televizyon şirketine imtiyazlar sağladığı ileri sürülmüştür. Johnson taraftarları ise bu servetin, iş hayatında büyük kabiliyet gösteren Başkan Johnson sayesinde kazandığını söylemektedirler.

Seçimler kapitalizmin savunucusu bu iki milyoneri karşı karşıya getirmektedir. Johnson değişen dünya şartlarına az çok uymaya çalışan aydınlanmış kapitalizmi temsil etmektedir. İçeride ihtiyarların parasız tedavisi, fakirlere yardım gibi mütevazı sosyal tedbirlerin alınmaması yanadır. Dış politikada da komünist blokun artık kuvvete başvurarak, ya da soğuk harbi sürdürerek, yıkılmıyacağı uoktasından hareket ederek, bu bloka karşı daha zeki bir politika gütmek yollarını araştırmaktadır. Johnson ekibi bir sertlik politikasının komünist blokun bütünlüğünü kuvvetlendireceği milletlerarası münasebetlerde bir yumuşamanın ise komünist blokta çözülme eğilimini artıracak inancındadır. Bağımsızlık eğilimi gösteren komünist ülkelere yardım edilmesi, Çin-Sovyet birleşmesinin önlenmesine çalışılması, bu politikanın gereğidir. Az gelişmiş ülkelerin komünist bloka kaymasına dış yardımlar ve gerekirse tarafsızlık politikalarını desteklemek yoluyla karşı konulmalıdır. Fakat, bu politika çok sınırlı kalmaktadır. Zira Johnson hükümeti, önemli kapitalist gruplar söz konusu olunca tipki geçen yüzyılda olduğu gibi, Vietnam'a, Kongo'da sömürge savaşlarına girmekte tereddüt etmemiştir Küba, ekonomik ve politik baskı ve kiralık asker besleme yoluyla yıkılmak istenmektedir. Brezilya'daki reformist idare, Washington'dan gelen işaretten sonra devrilmiştir. Bu sebeple aydınlanmış kapitalizmi temsil eden Johnson ekibinin de, yeteri kadar aydınlanmış olduğunu söylemek çok güçtür.

Goldwater ise, çağımızın şartlarına uymayı red eden bir kapitalizmi temsil etmektedir. Goldwater programı, bir demagoji listesinden ibarettir. İçeride Goldwater her türlü sosyal forma karşıdır. Federal hükümetin yetkililerinin azaltılması, bütçelerin daraltılması ve denkleştirilmesini, ekonomik alanda devlet müdahalesinden vazgeçirilmesini istemektedir. Tek kelimeyle Goldwater, bu kapitalizmi ayakta tutan bü-

dün desteklere karşıdır. Destekler kalkarsa kapitalizm çöker. Bu sebeple Goldwater'ın iç politika tezvirleri, iktidara da gelse gerçekleştirilmeye teşebbüs edemeyeceği boş laflardan ibarettir. Dış politikada Johnson'un komünizme yumuşak davranacağı kanısındadır. Komünist ülkelere karşı bir ayırım yapmadan, kuvvet politikası uygulanmalıdır. Vietnam gibi çatışmalar kuvvete dayanarak çözümlenmelidir. Silâhsızlanma tamamen faydasız ve tehlikeli bir teşebbüstür. Demokratlar, Amerika'nın silâh gücünü ihmal etmemelidir. Askeri güç artırılmalı, özellikle stratejik bombardan uçaklarına önem verilmelidir. Dış yardımlar azaltılmalı, yardım yerini ticaret almalıdır. Fakat Goldwater aynı zamanda gümrük himayesinin artırılarak ticaretin daraltılmasını savunabilmektedir! Bir kısım basın Türk dostu şekilde takdimde çalıştığı Goldwater, Kıbrıs'ta Enosis'i destekleyeceğini açıklayarak ne derece Türk dostu olduğunu göstermiştir.

Gördüğü gibi Goldwater programı, tatbik kabiliyeti olmayan bir demagojiden ibarettir. Bu durumda Goldwater seçimi de kazansa, dünyayı nükleer bir savaş sürüklemenin tehlikelerini göremeyecek kadar çılgınlığa kapılmadığı takdirde, Johnson'unkinden çok farklı bir dış politika uygulayamayacaktır. Yalnız söylediklerinin tam aksini yapma durumunda kalan bir başkanın, gerekli politikayı uygulamakta çok daha büyük tereddütler karşılacağı daha yavaş ve mütereddit davranacağı ve bazı yanlış adımlar atmaktan kurtulamayacağı ortadadır. Bu sebeple Johnson ve Goldwater arasında bir fark görmeyen milletlerarası çevreler dahi, seçimleri Johnson'un kazanmasını temenni etmektedirler. Kennedy'ye sempati ile oy veren dünya kamuoyu, bu sefer en ufak bir hayale kapılmadan Johnson'u desteklemektedir.

1964 Amerikanını her an patlamaya hazır meselesini teşkil eden medeni haklar davasına seçim kampanyasında pek dokunulmamıştır. Medeni haklar kanununa aleyhte oy veren Goldwater dahi bu tehlikeli konuyu istismardan çekinmemektedir. Siyah liderlerden önemli bir kısmı da, seçimlerin sonuna kadar her türlü kütle gösterilerinin durdurulmasını istemiştir. Bununla beraber, siyah liderlerin bazıları ırk ayrımının kanun yoluyla önlenileceğinden şüphelidirler. Johnson'un bu konuda gereken enerji ile davranacağına inanmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

Hazırlayan: FETHİ NACI

Yabancı Sermaye ve Dış Yardım

Nkrumah

(Gana Devlet Başkanı)

Bizim en muhtaç olduğumuz şey sermayedir. Sömürge durumunda olduğumuz çağlarda, sağlam bir endüstrinin temeli olan büyük işletmeleri kurabilmek ve tarımımızı geliştirip çeşitlendirebilmek için gerekli sermayeyi, özel şahıslar adına toplayıp biriktiremiyorduk.

Gerçekten de, ekonomik kalkınmayı ve gelişmeyi gerçekçi bir tutuma ele alabilmek için gerekli olan kaynaklara ancak devlet sahiptir. Devlet bile, ulusal üretimin düşük olmasından ötürü yabancı yatırımlar arayıp bulmak zorundadır. Biz yabancı sermayenin gelmesini istiyoruz, ama bu sermayenin bizi emperyalizmin yeni bir şeklinin boyunduruğuna sokarak bağımsızlığımızı tehlikeye düşürmemesi konusunda dikkat ediyoruz. Bizim tercih ettiğimiz yatırım şekli, devlet ile ya da statülerimize dahil kurumlarımızdan herhangi biri ile yapılan bir ortaklığa dayanan yatırımlardır. Bu ortaklıkların gereklerine uygun olarak yetiştirilen yurttaşlarımızın, yönetimin ve bütün teknik görevlerin başında bulunmaları da ileri sürdüğümüz bir şarttır. Bu çeşit yardımlar almağa başladık bile ve her geçen gün, yardımların sayısı artıyor.

Bu konuda bilgisiz olduğumuzu sanarak, kıyılarımıza yığın yığın akan eden servet avcılarını ve ekonomik gelişmemize yardım etmeden çok, mal satarak sırtımızdan para kazanmak isteyen sayısız işadamlarına karşı da güven duymadığımızı söylemeliyim. Yabancı sermayeleri ithal eden bir ülkeye bu sermayelerin yararlı olduğu durumlar vardır; ekonomik bakımdan gelişmeye çalışan yeni kurulmuş bir devletin durumu da bunlardan biridir; çünkü bu devletin yerli sermayesi güçsüz ve kolayca harekete getirilemeyen bir sermayedir. O zaman, bu yabancı sermayeler borç ya da kredi şeklinde verilecek olurlarsa yararlı olur ve büyük bir hizmet görürler. Çünkü bu durumda, sermaye ödünç alan ülke istediği zaman kendine gerekli şeyleri istediği yerden satın alabilir.

Az gelişmiş durumda bulunan ve bu durumda çıkmak isteyen bir ülkenin başına gelebilecek büyük felâketlerden biri, kendini kısıtlı olarak bağlayan ekonomik ve politik mecburiyetleri birlikte getiren bir yabancı yardımın kabul etmektir. Bu yardımlar çoğunlukla özü kolay kolay açığa vurulamayan mali şartlar şekline bürünerek gelirler.

Genç ve gelişme halinde bir ülkeye, sırf kazanç sağlamak amacıyla, yabancı bir şirket tarafından yapılan yatırımın, yardım ile uzaktan yakından ilintisi yoktur. Ama bu, sözü geçen ülkenin, yabancı bir şirket ile, bir fabrika kurmak ya da bir endüstri kolunu kurmak için yapacağı bir anlaşmanın hiç bir yararı olmaz demek değildir.

Başka bir deyişle, bu konuda önemli olan yan, istenilen biçimde kullanılabilmesi için kontrol altında tutulan yabancı sermayeler bulmak ve herhangi bir ülke, blok ya da sistem ile tedirgin edici ekonomik, ya da politik bağlantılar kurmaksızın yurdun bütünlüğünü ve egemenliğini sürdürebilmehtir.

Ülkemizin ekonomisini, bir yığın Avrupa tekelî egemenliği altında tutmuştu. Politik bakımdan özgürlüğe kavuşmuş durumda; bundan sonra, yabancılara egemenliğinin amacı olan ekonomik boyunduruğu da kaldırıp atacağız. Bizim politikamız ve başkaları da dahil olmak üzere bütün amaçlarımızın özünü teşkil eden ilke işte budur. Çünkü, ekonomik özgürlüğü elde edemeyecek olursak bağımsızlık savaşımız beyhude bir çaba haline gelir ve sosyal ve kültürel ilerleme plânlarımız da başarısızlıkla sonuçlanır.

Bundan ötürü, konukseverliğimizden yararlanan ve topraklarımız üzerinde işletmeler kurmak ihtiyacına sahip bulunan yabancıların sabotajlarını ve yeni sömürgeciliğin tehlikeli sızmalarını dikkatle ve yakından izliyoruz. Yabancıların ekonomik egemenliğinden kurtulabilmek amacıyla, sözü geçen yabancı tekelîleri ortadan kaldıracak ve yeniden yatırım yapılabilmesi için sermayelerin birikimini hızlandıracak ticari işletmeler (agence) kuruyoruz.

Çeviren: Selâhattin Hilâl

lar. İlk siyah cumhurbaşkanı olan Sosyalist İşçi Partisinden Clifton De Berry, «Johnson Goldwater'a cevap teşkil etmez» demektedir. Milliyetçi siyah lider Malcolm'in görüşü ise şudur: «Goldwater'ın muhafazakârlığı Zencileri buldukları yerde tutalım» anlamına gelir. Johnson'un liberalizmi ise, «Zencileri buldukları yerde tuta-

lum, fakat onlara, size biraz daha iyi davranacağız diyelim» şeklindedir.

Bu görüşler daha geniş bir plânda, Wilson'un torunu rahip Sayre tarafından paylaşılmıştır. Sayre, Amerikan halkının, beynsiz bir aday ile ahlak ölçüleri zayıf bir aday arasında kısır tercih yapma durumunda kalmasından yakınmıştır.

İşçilerin Örgütlenmesi

Adil Aşçıoğlu

Toplu Sözleşme ve Grev düzeni içinde sendikaların kuvvetlenmesi zorunluluğu işçilerin örgütlenmesini yeniden günün konusu haline getirdi. Daha toplu sözleşme hakkının sendikalara verilmesinden ve grev hakkının tanınmasından önce sendikaların kuvvetlenmesi yolunda birtakım dilek ve dağınak çalışmaları rastlanmaktaydı. Fakat toplu sözleşme ve grevle, işçi sendikalarının emeğin fiyatını çalışmanın şartlarını tesbit hususunda söz sahibi olmaları, işçiyi daha faydalı olabilmek için kuvvetlenmelerini zorunlu bir hale getirmiştir. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu da bu yolda araştırmalar yapmış ve sonunda aynı işyerinde ya da aynı işkolunda kurulu birden fazla sendikaları birleştirmeye ve sendikaları işkolları esasından örgütlenmeye karar vermiştir. Bu yolda Konfederasyonun Bursa'da yapılan Beşinci Genel Kurul toplantısında, yeni şekilde örgütlenmenin iki yıl içinde tamamlanması diyeği belirtilmiştir. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu tamamen değilse bile ana hatları bakımından Federal Almanya'da uygulanan ve sendika sayısını asgariye indiren bir örgütlenme sistemini benimsemiş ve İşkolları Yönetmeliğini bu sisteme uygun olarak çıkartmak için elinden gelen gayreti harcamıştır.

Bununla beraber, toplu sözleşme ve grev düzeni içinde aynı işyerinde ya da aynı işkolunda mevcut sendikaların birleşmek suretiler sendika sayısının azalması beklenirken aksine, bazı sendikalar işçilerin sendikalarından ayrılıp yeni sendikalar kurdukları, o tarihe kadar hiç örgütlenmemiş olan işçilerin de kurulu sendikalara girecekleri yerde başlı başlarına sendikalar meydana getirdikleri görülmüştür.

Herle ilk toplu sözleşmelerin işçilere fazla bir menfaat getirmemesi, emek arzında beklenen sertliği sağlamaması, aksine çok defa işverenlerin ileri sürdükleri şartların toplu sözleşmelerle kabul edilmesi, sendikalarla işçiler arasındaki bağların zayıflamasına sebep olmuştur. Diğer yandan sendikaların işçiyi daha fazla yararlı olabilmek için aidatları arttırmak istemeleri, işçilerin ise, bu aidatları toplu sözleşmelerin getirdiği veya getireceği menfaatlara göre ayarlamak istemeleri sendikalarla işçiler arasındaki bağların daha da gevşemesi sonucunu doğurmuş tur.

Bugün yeni kurulan veya kurulu sendikaların ayrılmasının kurdukları sendikaların bazı işçiler arasında rağbet görmelerinin sebepleri arasında, bu sonuncuların eskilere oranla daha düşük aidat almaları keyfiyeti de vardır.

Bundan başka eski sendikaların başında bulunan idareciler tecrübeli ve bilgili olmalarına rağmen yılların verdiği bir güven ve işçi kütlesi üzerinde kurdukları otoriteye dayanarak alttan gelen seslere fazla rağbet etmediklerinden sık sık tenkitlere uğramakta ve bu tenkitlere kulak asmayan liderler işçi arasında fazla sevilmemektedirler. Bütün bunlara sendika liderleri arasındaki çekişmeleri de katarsak, sendika sa-

sayısının azalacak yerde nedeh çaldığını anlamak kolaylaşır.

Bu şartlar altında Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun sendika sayısını azaltmak yolundaki gayretlerinin büyük bir muhalefete karşılık gelmesine şaşmamak gerekir. Buna rağmen Konfederasyon, sendika sayısının azalması ve her işkolunda memleket çapında tek sendika kurulması yolundaki gayretlerine son vermemiş, aksine Beşinci Genel Kurulda ileri sürülen dileğe uygun olarak örgütlenme çalışmalarını yeniden ön plana almıştır.

Bu çalışmaların başlangıcı olarak Konfederasyon kendisine bağlı ve gıda işkolunda kurulu 25 işçi teşekkülünü 26 Ekimde Ankara'da bir toplantıya çağırarak, bunların Türkiye çapında bir tek sendika etrafında toplanmaları için gerekli hazırlıkları girişmiş bulunmaktadır. Ankara'ya çağırılan işçi teşekkülleri arasında Türkiye Tütün Müskirat Gıda ve Yardımcı İşçi Sendikaları Federasyonu nuna bağlı ve memleketin çeşitli şehirlerinde faaliyet bulunan 24 sendika ile Tomis (Toprak Mahsulleri İşçileri Sendikası) vardır. Bugün memleketimizde gıda işkolunda kurulu yukarıda adını bildirdiğimiz federasyondan başka, diğer iş kollarında kurulu 8 Federasyon daha vardır. Bursa'da yapılan Türk-İş Beşinci Genel Kurulundan bu yana bu dokuz Federasyon ve onlara bağlı sendikaların hiçbir kendilerini feshederek bir tek sendika etrafında toplanmamışlardır. Gerek bu federasyonlar, gerek fveleri bulunan sendikalar, bazılarının genel kurul kararlarından da anlaşıldığı üzere, Türk-İş örgütlenme sistemine fazla iltifat etmemektedirler. Bunların ileri sürdüklerine göre, bugünkü şartlar altında memleketimizde işçilerin hak ve menfaatlarını devlete ve sermayeye karşı korumak, emek piyasasında etkili şekilde söz sahibi olmak bakımından Federasyon sistemi «tek sendika» sisteminden daha elverişlidir. Bu sistemin taraftarlarına göre Türkiye'de işyerleri sayı bakımından çok ve dağınıktır, Türkiye'de, meselâ Almanya'da olduğu gibi, büyük işyerleri veya aynı işyerine bağlı işyerleri azdır. Bu sebeple de işverenlerin durumuna paralel bir örgütlenme, çeşitli sendikalara, belirli işverenlere karşı mücadelede, hareket serbestisi sağlamaktadır. Bunların aynı işkolundaki genel meselelerinin de Federasyonlarla yürütülmesinde fayda vardır. Türkiye tipi sendikalar ise, nitelikleri bakımından merkezîyetçiler ve bu sebeple de yurdun çeşitli şehirlerinde dağınık bir durumda olan işyerleri ve işverenlerle mücadelede başarı şansları daha azdır. Gerçekten Türkiye tipinde örgütlenmiş sendikalar içinde en çok başarı sağlayan Petrol-İş petrol endüstrisi ve ticaretinin belirli bölgelerde toplanmasından ve bu endüstri ile ticaretin de yine az sayıda şirketlerin elinde olmasından faydalanmıştır. Nitekim aynı sendika dağınık olan ve sayısı çok kabarık işverenler tarafından işletilen benzin ve servis istasyonlarındaki işçileri örgütlemeye fazla başarı sağlayamamıştır. Maden işkolunda ise, işyerlerinin çokluğu ve dağınıklığı ve yapılan işlerin çeşitliliği

Türkiye çapında örgütlenmeye çalışan Maden-İş Sendikası büyük engellerle karşı karşıya bırakılmış ve bu iş kolunda birden fazla sendikanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Örgütlenmede federasyon sisteminden yana olanların ileri sürdükleri sebeplerin belki de en doğrusu işyerlerinde veya belirli bir bölgede kurulu sendikaların Türkiye çapında tek sendikaya oranla, işçilerle yöneticiler arasındaki bağları daha iyi düzenlemesidir. Toplu sözleşme düzeni işçilere ücret ve çalışma şartları gibi meselelerini işverenle pazarlık suretiler ve sendikaları kanalı ile müzakere etmek imkânını vermişse de işçilerin sözleşme süresince sendikaları ile olan bağlarını sadece aidat ödemeye inhisar ettirmiştir. Aidatların da bordrolardan kesilmesi şekli kabul edilmiş, işçi, sendika ile temasını hemen hemen kaybetmekte, sendika çalışmalarına katılmamaktadır. Başka bir devimle işçi sadece ödendiği bir miktar aidat karşılığında kendisi adına mümkün olan en iyi pazarlığı yapacak bir teşkilâtın çalışmasına şüphe «seyirci» kalmaktadır. Sendikalar Kanunu'na göre iki yılda bir toplanan kongreler de Türkiye tipi sendikalarda delegasyon sistemi ile yapıldığından çok kerre onbinlerce ve bazen yüzbinlerce işçi 30-40 delegenin aldığı kararlara bağlı kalmaktadır. İşlerin bu şekilde yürütülmesi işçilerin bir okul olan sendikada da çalışmalarına, yetismelerine engel olmakta; sendika işleri ücretli organizatörler, ücretli temsilciler aracılığıyla yürütülmektedir. Kısacası işçiler sendika faaliyetlerine katılmamaktadırlar.

Federasyon sisteminde ise, federasyona bağlı sendikalar işçilerin

hergün temas halinde oldukları, da na çok sayıda işçi sendika yönetimine katılabilmekte seçme ve seçilme şansları artmaktadır. İşyerlerinde veya işyerlerine yakın yerlerde kurulu bu sendikalar ve yöneticilerinin hareketleri işçinin sürekli kontrolü altındadır. İşçilerin istekleri ve derdleri hemen sendikaya duyurulmakta sendika yöneticileri de derhal bunlarla ilgilenilmekte. Federasyonlar da sendikalar seviyesinde çözülmeyen işlerle uğraşmaktadır.

Tek sendika sisteminden yana olanların düşüncelerine gelince Federasyonlar çok sayıda bağımsız sendikalardan meydana geldikleri için güçlü birer teşkilât değildir. Ayrıca bir yandan sendikalar diğer yandan federasyonlar ayrı teşkilât olarak çalıştıklarından işlerin düzenli ve rasyonel olarak yürütülmesi mümkün olmamakta sendikalar gelirlerinin fazlasını kendilerine alkoyduklarından federasyonlar «mafi» bakımından da güçlenememektedirler. Toplu sözleşme ve grev düzeninde ise işçi teşekküllerinin «mafi» bakımından güçlü olmaları, işçisine hürum olmayan sebeplerle zorunludur.

Federasyonların mali güç bakımından zayıf oldukları bir gerçektir. Bunun sebebi, üye gelirlerinin büyük kısmını kendilerine alkoyup federasyonlara fazla aidat ödemek istememeleridir. Gelirlerinin önemli bir kısmını federasyonlara bırakmak istemeyen sendikaların ise, şimdi kendilerini feshederek, bütün gelirlerini ve mallarını merkezî bir sendikaya devrederek birer lokal haline girmeye razı olacaklarını sanmak doğru değildir. Özellikle, bu sendikaların başında yıllarca bu alanda savaşmış liderlerin, verilerini birdenbire merkezden tavin edilecek temsilcilere ve da me-

murlara bırakmaları beklenmez. Bu şartlar altında Konfederasyonun işçileri yeni bir örgütlenme sistemi içinde toplamak yolundaki gayretleri, ciddi engellerle karşı karşıyadır. Türk-İş'in bu engelleri dikkate alarak onları gerçekçi bir görüşle değerlendirmeden, kendine bağlı işçi sendikalarını ve federasyonlarını tek sendika etrafında toplamaya zorlaması, korkarız ki, bazı sendikaların ve federasyonların konfederasyondan ayrılması sonucunu doğuracaktır. Böylece yeni örgütlenme sistemi, amacına varamadığı gibi, eski birliği parçalamak tehlikesini de doğuracaktır. Sayıları ne kadar az olursa olsun bugün konfederasyon dışında kalmış bazı sendikalar vardır. Bunların konfederasyona girmek için yaptıkları müzakeraların geri çevrilmesi önemsiz de olsa yeni bir konfederasyonun doğmasına sebep olmuştur. İşçi hareketinin birliğini sağlamakla devletin olan Türk-İş'in, bünyesi dışında bıraktığı bu sendikaları keşif üyesi yaptıktan sonra bunların birleşmelerine çalışma yolunu denemesi berhalde faydasızdır. Çünkü konfederasyona bağlı sendikalar arasında birleşmeleri gerçekleştirmek, konfederasyon dışındakileri birleştirmekten daha kolaydır.

Sonuçları bakımından çok önemli olan örgütlenme konusunda Türk-İş'in fazla acele ve kesin tavrenmamasının ve şartların uygunlaşmasını beklemenin daha gerçekçi bir yol olacağı ve birleşmelerin alttan gelecek baskılarla ve inanarak gerçekleştirilmesi, Türk işçi hareketinin bütünü bakımından daha faydalı sonuç vereceği muhakkaktır.

BU BİR REKORDUR!

ZİRAAT BANKASI

Tasarruf Sahiplerine bir tek çekilişte

6 milyon lira

dağıtıyor. Bu da bir REKORDUR!

BU BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

T.C. ZİRAAT BANKASI

40 APARTMAN DAİRESİ

5 ADET	100.000 LIRA
10 ADET	50.000 LIRA
20 ADET	25.000 LIRA
50 ADET	5.000 LIRA

AYRICA

1960 YILINDA AMERİKAN YATIRIM İÇİN W. KİTTİNGER, BİR DAİRELE 31150 METRE YÜZÖLÇÜĞÜ ÇIKARAK PARSÖLÜĞÜ ALDI. 4 DAİRELE 28 SANİYE PARSÖLÜĞÜ İNŞAATINDAN 25817 METRE İZİNLE, SERBEST OLARAK İHTİSAP KİLD.

1960 YILINDA AMERİKAN YATIRIM İÇİN W. KİTTİNGER, BİR DAİRELE 31150 METRE YÜZÖLÇÜĞÜ ÇIKARAK PARSÖLÜĞÜ ALDI. 4 DAİRELE 28 SANİYE PARSÖLÜĞÜ İNŞAATINDAN 25817 METRE İZİNLE, SERBEST OLARAK İHTİSAP KİLD.

veren derneği veya kurumu da bağlar: Venezuela dağlarında çarpışan ihtilâlcilere karşı duyduğum sempati, sadece beni bağlar. Ama Nobel alan Jean - Paul Sartre, Venezuela mukavemet hareketini destekleyince, Nobel ödülünü de bir kurum olarak peşinden sürükler.

Bu sebeple, Nobel ödülü gibi en şerefli şekilde de olsa, yazar, kendinin kurumsallaştırılmasına hayır demelidir.

Bu tamamen kişisel bir tutumdur ve daha önce Nobel kazananlar hakkında en ufak bir tenkit taşımaz. Tanınmak şerefine eriştiğim Nobel kazananlar arasında - takdir ve hayranlık duyduğum birçok kişi vardır.

Nobel reddedişimin objektif sebepleri ise şunlardır:

Kültür cephesinde, halen mümkün olan tek mücadele, Doğu ve Batı kültürlerinin bir arada yaşaması yolundadır. Kucaklaşsın demiyorum, biliyorum ki iki kültürün karşılaşması kaçınılmaz bir şekilde çatışma biçimine bürünecektir. Fakat bu karşılaşma kurumların müdahalesi olmaksızın, insanların ve kültürler arasında olmalıdır.

Şahsen ben bu iki kültür arasındaki çelişmeyi derinliğine duyuyorum. Ben bu çelişmelerden yapılmışım. Sempatilerim inkâr edilmez şekilde sosyalizme gitmektedir. Doğu Bloku denen gruba daha çok sempatiyim var. Fakat ben burjuva bir aile içinde doğdum ve yetiştirildim. Burjuva kültürü aldım. Bu durum bana, iki kültürü yaklaştırmak isteyen herkesle işbirliği yapma imkânını vermektedir. Bununla beraber açıktır ki, «en iyinin», yani sosyalizmin kazanacağını ümit etmekteyim.

Bu sebeple, varlıklarımı çok iyi anlamakla beraber, gerek Batının, gerek Doğunun kültürel kurumlarına dağıtılan ödüllerini kabul edemem. Sempatilerim, sosyalist tarafa gittiği halde, bana mesela Lenin ödülü teklif edilirse -gerçi eden yok- aynı şekilde onu da reddederim.

Biliyorum ki Nobel ödülü, örnekte Batı blokunun bir edebiyat ödülü değildir. Fakat ödül, ondan ne yapıyorsa odur ve İsveç Akademisi üyelerinin kararlarını aşan olaylar vuku bulabilir. Bunun içindir ki mevcut şartlar altında, Nobel, objektif olarak, Batılı yazarlar veya Doğunun âsi yazarlarına övgü bir ödüdür. Mesela Güney Amerikanın en büyük şairlerinden biri olan Neruda'dan bu ödül esirgenmiştir. Ödülü fazlasıyla hak eden Louis Aragon'un adı, hiç bir zaman ciddiyetle söz konusu edilmemiştir. Ödülün Şolohof'dan önce, Pasternak'a verilmesi üzücüdür. Ödülü kazanan tek Sovyet eseri, bu ülkede yasaklanmış ve dışarıda basılmış bir kitap olmamalıydı. Denge, aksi yönde başka bir jestle kurulabilirdi. Cezayir savaşı günlerinde, «121 lerin bildirisi»ni imzaladığımız sıralarda, ödülü gükranla kabul edebilirdim. Zira ödül, yalnız bana değil, uğrunda savaştığımız özgürlüğe de şeref kazandıracaktır. Bu yapılmadı.

İsveç Akademisi, kararının sebebinde özgürlükten söz etmektedir. Özgürlük çok çeşitli yorumlara yol açan bir kelimedir. Batıda genel bir özgürlük bahis konusudur. Halbuki ben, daha somut bir özgürlük anlayışından yanayım. Somut özgürlük, bir çiftten fazla pabuca sahip olma ve karnımı tam doyurabilme hakkıdır. Bana ya ödülle birlikte parayı kabul edip, onu önemli saydığımız hareketleri ve teşekkülleri -ki ben Londradaki ırk ayırımı komitesini önemli buluyorum- desteklemek için kullanacaksınız, ya da genel prensipleri yüzünden ödülü reddederek, bu hareketi muhtaç olduğu destekten yoksun bırakacaksınız. Fakat inanıyorum ki bu sahte bir meseledir. 250 bin krongon vazgeçiyorum, çünkü ne Batı, ne de Doğu tarafından kurumsallaştırılmayı istemiyorum. Bu sebeple, sadece size ait olmıyan ve bütün arkadaşlarınızca paylaşılan bir prensipten 250 bin kron için vazgeçilmesi istenemez.

YÖN, bir demagojiyi daha yıkıyor

Nâzım Hikmet bir komünisttir. Fakat aynı zamanda şiirimize Anadolu'nun sesini getiren ve Kurtuluş Savaşımızın en güçlü destanını yazan büyük bir Türk şairidir. Büyük şair olduğu içindir ki, Batı ülkelerinde şiirleri tercüme edilen ve anti-komünist yayın organlarında dahi hakkında geniş incelemeler yayınlanan nâdir Türklerden biridir. Nitekim Atatürk devrinde de Türk kültürünü yabancı ülkelere tanıtmak için devletçe hazırlanan kitapta (İsleri Bakanlığı, Matbuat Genel Müdürlüğü, Anthologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui, 1935) komünist, fakat büyük şair Nâzım Hikmet'in şiirlerine geniş yer vermek hususunda en ufak tereddüt gösterilmemiştir. Eserleri resmi tiyatrolarda oynanmıştır.

Buğün ise Türkiyede, kahrolası bir demagoji, Türk dilinde yazılmış ve Türk insanını dile getiren en güçlü şiirlerden.

Türk okuyucusunu Demirperde metodlarına başvurarak, yoksun bırakmıştır.

Nâzım Hikmet, Savın Nadir Nadir'in belirttiği üzere, öldürüleceği kanısıyla memleketten kaçırmıştır. Büyük şairin öldürülme bahasına da olsa, kaçırmamasını tercih ederdik. Fakat memleketten kaçış ve inançları hakkında ne düşünürsek düşünelim, onun Türk kültürünü ve dilini zenginleştiren büyük bir şair olduğu gerçeğine sözümüzü kanamaya hakkımız yoktur. Aksi halde, aydınlık ödevimizde ihaset etmiş, kültürden korkan yobaz durumuna düşmüş oluruz.

YÖN, şairin şahsında siiri mahkûm eden yobaz zihniyetin ağır baskısına rağmen, Nâzım Hikmet'in memleketçi şiirlerini yayınlamakla, aydınlarımızı bu utanç verici durumdan kurtardığı ve Türk kültürüne hizmet ettiği inanılmaktadır.

YİNE MEMLEKETİM ÜZERİNE SÖYLENMİŞTİR

Memleketim, memleketim, memleketim,
Ne kasketim kaldı: Senin ora işi,
Ne yollarını taşımış ayakkabım
Son mintanım da sırtımda paralandı

çoktan
Sile bezindendi.

Sen şimdi yalnız saçımın akında,
İnfarktında yüreğimin
Aklımın çizgilerindesin memleketim
Memleketim
Memleketim.

(Prag, 8 Nisan 1958)

BİR ÜSKÜDAR BALKONUNDA

Bir Üsküdar balkonundan
Guruba katışı,
Demlenir gibi,
Bir akşam üstü. Leipzig'te, tramvay durağında
Tadını çıkara çıkara,
Yudum yudum,
Kederleniyorum.

(Leipzig, 22 Haziran 1958)

DAVET

Dört nala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kıvrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
Ve ipek bir halıya benzeyen toprak
Bu cehennem, bu cennet bizim!

Kapansın el kapıları bir daha açılmasın
Yok edin insanın insana kulluğunu
Bu dâvet bizim!

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine
Bu hasret bizim!

Nâzım Hikmet

Osmanlı ülkesi, Hristiyan dinleri arasında çıkan çatışmalara sahne oluyor

Yunan milliyetçiliğine gıda veren kaynak, ne Eflâton ve Aristo'nun Hellas'ı, ne de Batı Avrupa'nın liberal veya sosyalist fikirleridir. Yunan milleti, en başarılı şekilde papaz teokrasisinin yaratığıdır.

Niyazi BERKES

Türkiye'nin bugünkü meselelerinin bir kısmı devlet rejimi ile İslâm dinî arasındaki münasebetlerin karışık bir hale gelmesinden doğmuştur. Fakat, Türk devlet rejiminin şekil almasında sadece bu dinle olan münasebetleri rol oynamış değildir. Genel olarak Türklerin, geçmişte olsun bugün olsun, Hristiyanlık âlemi ile ve, içeride olsun dışarıda olsun, Hristiyanlık dinî ile olan münasebetleri de önemli bir rol oynamıştır. Geçen iki sayımızdaki yazımla bu üçüncü yazı, bu münasebetlerin tarih boyunca geçirdiği değişimleri, bugünkü meseleleri açısından, gözden geçirmektedir.

Bir taraftan protestanlığın zaferi ile, diğer taraftan ortodoks kilisesinin canlanması ile Doğu'da adamakıllı karpalanmış olan katoliklik, Osmanlıların Batıya doğru ilerlemesinin durması üzerine Osmanlı devleti ile olan münasebetlerini düzeltmeğe başladı. Osmanlı devleti de hem katolik devletlere, hem katolik kilisesine karşı olan eski sert tavrını değiştirmiştir.

Onyedinci yüzyıldan onsekizinci yüzyıla doğru üç Hristiyan dininin üçünde de Osmanlı Devletine karşı olan durumlarında farklılıklar meydana gelmeye başladı. Rumlar Osmanlı idaresinde önemli yerlere geçtiler; Osmanlı devletinin Avrupa devletleri ile olan diplomatik ilişkileri hemen hemen tamamıyla onların eline geçti. İstanbul Patrikliğinin üstünlüğü yüzünden Balkanlarda Slav ortodokslar (Sırlar, Bulgarlar), Suriyede ortodoks Araplar ortodoks kilisesinin Rum unsurlarının hem dinî hem idarî egemenliği altına girdiler. (Son zamanlara kadar, ortodoks Araplar arasında hiç bir Arap patrikliği olmadı). Bu durum onların, yavaş yavaş dinî olmaktan ziyade ulusal bir tepki yaratmağa başladı. Osmanlı İmparatorluğunda, çok belirsiz şekilde olsa da, ilk ulusçuluk hareketleri bu Rum boyunduruğuna konan kamışlar arasında başladı. Bu hareketler doğrudan doğruya Osmanlı devletine karşı olmamakla beraber, arkasındaki Rum kilise adamlarına çevrilmiş olan ve zaten ta Bizans zamanından beri yaşayan Rum nefretinden Osmanlı devletine de bir pay düşüyordu. Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlarda çözülmesinde kilise üzerindeki Rum egemenliğinin önemli bir rolü olmuştur. Rusya'nın bir Slav koruyucusu olarak sahneye çıkmasına da mükemmel bir zemin hazırlamıştır.

Katolikler de mücadele yerine nüfuz etme siyasetini gütmeye başladılar. Devlet, katolik propagandasına ve müesseselerinin yayılmasına karşı eski sertliğini bırakmıştı. Karşı-Reformasyonun mahsulü olan katolik tarikat ve zaviyeleri İmparatorluğunu birçok yerlerinde çiçeklenmeye başladı. Bunlar, özellikle Suriye ve Lübnan'da, geleceğin Fransız siyasi nüfuz alanını hazırlamakta önemli bir rol oynadılar. Bu işte, Osmanlıların düşmanı olan Habsburglar yerine Osmanlıların müttefiki rolünde bulunan Fransa koruyucu hizmetini görüyordu.

Protestanlık da çok geçmeden Hollanda ve İngilterenin diplomatik ve ticarî çıkarılarının arkasında mevzi aldı. Osmanlı İmparatorluğu toprakları, kuvvetini üç ayrı yönden alan üç Hristiyan dinî arasında cereyan edecek bir drama hazırlanıyordu. Bunların birinin arkasında Rus kudreti, birinin arkasında Fransız kudreti, üçüncüsünün arkasında İngiliz kudreti vardı. Ondokuzuncu yüzyıla geldiğimiz zaman bu kudretler artık makyaş yapmağa müteakke değildiler; oldukları gibi, çirçirlik sahneye çıktılar.

Fakat o yüzyıldan önceki devrede dramın din perdesi, siyaset perdesi ve ekonomik çıkar perdesi hayli karışık ve içiçe oynanmaktaydı. İki eski rakibin kuyusu yeni olan protestanlık, değişik yalnız Osmanlı devlet adamlarını, Rum papazlarını bile gafil avıyacak şekilde sahneye davıyordu. Merkantil Atantik devletlerinin (Hollanda ve İngiltere) diplomatik ve ticarî temsilcileri

teşebbisleri Odesa'dan Marsilya'ya, İzmir'den Londra'ya kadar uzanan görünmez bir deniz ticaret İmparatorluğu kurdular. Ortodoks dininin diğer iki rakibi Hristiyan dinî önünde hiç bir zayıflık vermeden gelişmesi de sağlandı. Rum ortodoksluğu yalnız bir kere protestanlık içinde erime tehlikesi geçirdi. Onyedinci yüzyıldan itibaren gelen Lukaris, ortodoks kilisesine Kalvinist doktrinini sokmağa kalktı. Buna karşı Rum cemaatinin isyanı, hem bunların hem katoliklerin tahrikleri, hem de patriğin muhtemelen Rusya ile de bir dalgası olmasından dolayı Osmanlı devleti bu teşebbüsü önledi; bu macera da patriğin hayatına mal oldu. Bu olay, patrikhane diplomasisinin başlangıcını teşkil eder. Ondan sonra bu diplomasiyi teşkil eden Rumlar arasına sızma gayretlerine karşı Osmanlı devletinin arkasına sığınmak; devletini bu dinlere karşı tedbirler almamaları sağlamaktır; bu üçüne karşı olarak kilisenin Bizans geleneğini yürütmek Bunun güttüğü Büyük Amaç (Megalo İdea) daha sonraları Yunan nasyonalizminin tohumu olarak onsekizinci yüzyılın topraklarına ekilmiştir.

Patrikhane diplomasisinin Büyük Amaç'a doğru yeni bir safhası, onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında başladı. Bu devirde Osmanlı İmparatorluğunun yok olacağı fikri her tarafta yaygındı. Hem Batıda, hem Rusyada bu İmparatorluğun en tabii varisinin Rumlar olacağı fikri üzerinde birleşiyordu. Bundan ortaya, bir Bizans İmparatorluğu, diğer Helen İmparatorluğu kurma şeklinde iki fikir doğdu. Birinci projenin temsilcisi Rus Çarlığı Kate-

teşebbisleri Odesa'dan Marsilya'ya, İzmir'den Londra'ya kadar uzanan görünmez bir deniz ticaret İmparatorluğu kurdular. Ortodoks dininin diğer iki rakibi Hristiyan dinî önünde hiç bir zayıflık vermeden gelişmesi de sağlandı. Rum ortodoksluğu yalnız bir kere protestanlık içinde erime tehlikesi geçirdi. Onyedinci yüzyıldan itibaren gelen Lukaris, ortodoks kilisesine Kalvinist doktrinini sokmağa kalktı. Buna karşı Rum cemaatinin isyanı, hem bunların hem katoliklerin tahrikleri, hem de patriğin muhtemelen Rusya ile de bir dalgası olmasından dolayı Osmanlı devleti bu teşebbüsü önledi; bu macera da patriğin hayatına mal oldu. Bu olay, patrikhane diplomasisinin başlangıcını teşkil eder. Ondan sonra bu diplomasiyi teşkil eden Rumlar arasına sızma gayretlerine karşı Osmanlı devletinin arkasına sığınmak; devletini bu dinlere karşı tedbirler almamaları sağlamaktır; bu üçüne karşı olarak kilisenin Bizans geleneğini yürütmek Bunun güttüğü Büyük Amaç (Megalo İdea) daha sonraları Yunan nasyonalizminin tohumu olarak onsekizinci yüzyılın topraklarına ekilmiştir.

Böylece, Rumlar ve Yunanlılar Greklikten, Hristiyanlıktan, bağımsız bir yeni ulus olmaktan gelen birden fazla destek kazanma talihinden hiç mahrum kalmamışlardır. Bu hal, onlara özgü bir atılganlık, bir nevi siyasî şunarıklık kazandırmıştır. Gerici devletlerin, ihtilâli devletlerin, emperyalistlerin, nasyonalistlerin, liberallerin, sosyalistlerin, ortodoks papazlarının hiç sevmedikleri protestanların ve hatta bazı katolik kilisesinin, her biri kendi açısında, bu Grek-Bizans-Yunanlı-Papaz karmaşasına farkına varmadan aynı zamanda destekledikleri olmuştur. Bugün de durum buna yakın bir manzara gösterir. Bu karmaşanın büyümesi altına girmemiş az devlet, az Batı aydını vardır. Bu işte Türkün rolü de bunların ortaklaşa nefret hedefi olmak olmuştur.

Fakat bu karmaşanın altında bir şey vardır ki dikkatle bakılrsa gözden kaçmasın imkân yoktur: Ortodoks kilisesinin bütün bunların merkezinde olduğu. Herşeyde rağmen, kilise Yunan nasyonalizminin asıl temsilcisi olarak kaldı Yunan nasyonalizmine gıda veren kaynak ne Eflâton ve Aristonun Hellas'ı, ne de Batı Avrupa'nın liberal veya sosyalist fikirleridir. Yunan milliyetini en başarılı şekilde papaz teokrasisinin yaratmıştır. Bizde yobazlar ulus sal duygulara her zaman yabanc, kalmışlardır; Yunanlılarda ise ulusçulukun rehber ve bekçileri papazlar olmuştur. Kiliseyi ve ortodoksluğu yok farzediniz, Yunan ulusunun birlik bir ulus olarak ayakta durabileceği şüphe-tinin başına yabancı bir kral oturttuğu devlet değil, ruhanilerin hükmettiği kilisedir. Türk ulusçuluğu, Halife teokrasisini önleyebildiği zaman mümkün olabilir; Yunanlılarda ise bunun tersi olmuştur. Son yüzyıllar boyunca Yunan ulusçuluğu ortodoks teokrasinin köynünde büyümüş, bir sarsıntıya veya dağılma tehlikesine uğradığı zaman kendini onun kucağına atmıştır. Ortodoks kilisesinin karşısında liberalizm, demokrasi, sosyalizm ve laiklik halk kütleleri için hemen hiç bir anlam taşımaz. Yunanlılar ne zaman bunları denemeye kalkmışlarsa, birbirleri ne girmişlerdir.

Bu satırları yazdığım sırada, Adamantos Polyzodis adında bir Rum yazarın Türkiye hakkında 1924'te Amerika'da çıkmış olan bir kitaba yazdığı yazının bir parçası gözümeye ilğiti. Benim söylediklerimin aynı daha kuvvetle belirttiği için, burada kendi yazdığım pragrafi çıkarıp onun şu satırlarını koyuyorum: İstanbulun zaptından sonra, Rumlar hayli din özgürlüğüne kavuştular. Bu özgürlüğü, hem eğitimsel, hem patriyotik amaçlar için kullanma açık gözlüğü gösterdiler. Her Rum kilisesi bir gizli okul, her papaz bir öğretmen oldu... Herkesin bildiği olay şudur ki Rum kilisesi olmasaydı bir Yunan ihtilâli ve bir Yunan istiklâli olmazdı. Bu olay bize, Rum milletinin neden kiliselerine bu kadar bağlı olduğunu gösterir. Bu kilise salt bir dinî kurum olmaktan fazla bir şeydir; çünkü o, her zaman Yunan ırkının gelenekleriyle, huylarıyla ve üyeleriyle bir görülmüştür.

"BASIN İLÂN KURUMU."

Genel Müdürlük
Cagaolu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 22 43 84 - 22 43 85
Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

SUBELER	DIŞ MUHABİRLER
İstanbul	A.B.D.
Ankara	Almanya (Federal)
İzmir	Almanya
Adana	Avusturya
Bursa	Avustralya
Diyarbakır	Belçika
Erzurum	Bulgaristan
Eskişehir	Çekoslovakya
Konya	Danimarka
Zonguldak	Fransa
	Hollanda
	İngiltere
	İspanya
	İsrail
	İsviçre
	İtalya
	Japonya
	Lübnan
	Macaristan
	Norveç
	Pakistan
	Polonya
	Portekiz
	Romanya
	Yugoslavya
	Yunanistan